

Postavení ženy v politice

Pavλίna Hrnčířiková

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavína HRNČÍŘÍKOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Žena v politice**

Zásady pro vypracování:

Studium literatury v oblasti zvolené problematiky a shromažďování informací k vymezení teoretického konceptu.

Tvorba projektu empirické části.

Étapy výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.

Zhodnocení přínosu práce pro teorii a praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAŠKOVÁ, HANA; KRÍŽKOVÁ; ALENA; LINKOVÁ, MARCELA eds. Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. 331 s. ISBN 80-7330-101-6.

HAUSEROVÁ, EVA. Růže mezi trnám: ženy v politickém životě. Praha: Zelený kruh, 1996. 78 s. ISBN 80-238-4352-4.

KOTIŠOVÁ, MILUŠE. Čekání na ženský samet: třináct a jeden politický rozhovor s českými ženami. Praha: Fórum 50%, 2006. 274 s. ISBN 80-239-7387-8.

RAKUŠANOVÁ, PETRA. Česká politika: ženy v labyrintu mužů. Praha: Fórum 50%, 2006. 47 s. ISBN 80-239-7438-6.

VALDROVÁ, JANA et al. Abc feminismu. Brno: Nesehnutí, 2004. 232 s. ISBN 80-903228-3-2.

VODÁKOVÁ, ALENA; VODÁKOVÁ, OLGA eds. Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme? Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Leona Hozová
Ústav pedagogických věd

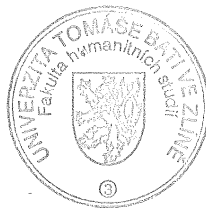
Datum zadání bakalářské práce:

13. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 13. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 12. 5. 2009

Barbora Hrnčířová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem bakalářské práce „Postavení ženy v politice“ je problematika genderové stereotypizace a genderové asymetrie v zastoupení žen v politickém procesu České republiky. Teoretická část se zabývá se genderovými rolemi, genderovými stereotypy, vývojem politické participace českých žen v rozhodovacím procesu a legislativou pomáhající rovnoprávnému postavení žen. Analyzuje příčinu nízkého počtu žen v politice, institucionální, individuální a společenské bariéry, možnost aplikace kvót. Praktická část je věnována průzkumu osobních zkušeností oslovených političek s důrazem na důvod vstupu do politiky, nízký počet žen v politice, kvóty, genderové stereotypy a mužské jednání.

Klíčová slova: ženy v politice, vývoj politické participace, kvóty, genderové stereotypy, Legislativa rovnoprávnosti, bariéry vstupu do politiky

ABSTRACT

The bachelor thesis “Woman’s Status in Politics” deals with a problem of gender stereotyping and a gender asymmetry of women’s participation in the political process of the Czech Republic. The theoretical part describes gender roles, gender stereotypes, the development of political participation of Czech women in decision – making process and the help support legislation for equal women’s position. It analysis the reason of low numbers of women in politics, the institutional, individual and social barriers and the possibility of quota application. The practical part deals with a research of personal experience of women politicians who took part in the research. The research was concentrated on finding the reason for entering the politics, low numbers of women in politics, quotas, gender stereotypes and male behaviour.

Key words: women in politics, development of political participation, quotas, gender stereotypes, legislation for equal rights, barriers to entering politics

Motto

Není otázka ženská, je pouze otázka lidská.

Tomáš Garrigue Masaryk

Poděkování

Děkuji Ing. Mgr. Leoně Hozové za čas, který věnovala mému odbornému vedení a za cenné rady a připomínky, které mi poskytovala během zpracování bakalářské práce.

Poděkování patří i ženám političkám, které poskytly svůj čas pro výzkumné rozhovory a ochotně se se mnou podělily o své zkušenosti s prací v politické sféře.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 GENDEROVÉ ROLE A STEREOTYPY	12
1.1 GENDEROVÉ ROLE	12
1.2 GENDEROVÉ STEREOTYPY	12
1.3 GENDEROVÉ STEREOTYPY SPOJENÉ S POLITICKÝM PROSTŘEDÍM.....	13
1.4 ROZDÍLY V MUŽSKÉM A ŽENSKÉM PŘÍSTUPU V POLITICE.....	14
1.5 ROVNÉ ZACHÁZENÍ S MUŽI A ŽENAMI	16
1.6 ZOBRAZOVÁNÍ POLITIKŮ A POLITIČEK V MÉDIÍCH	16
2 GENDEROVÉ KVÓTY	17
2.1 ABSENCE ŽEN V POLITICE	17
2.2 IMPLEMENTACE GENDEROVÝCH KVÓT.....	17
2.3 TYPY GENDEROVÝCH KVÓT	19
2.4 POSTOJ ČESKÉ VEŘEJNOSTI KE KVÓTÁM	19
3 DŮVODY NEPŘÍTOMNOSTI ŽEN V POLITICKÉM PROCESU	21
3.1 INSTITUCIONÁLNÍ BARIÉRY	21
3.2 INDIVIDUÁLNÍ BARIÉRY	21
3.3 SPOLEČENSKÉ BARIÉRY – POSTOJE ČESKÉ VEŘEJNOSTI.....	22
4 LEGISLATIVA A INSTITUCE NAPOMÁHAJÍCÍ ROVNOPRÁVNÉMU POSTAVENÍ ŽEN V POLITICE V OBDOBÍ 1998 – 2006	24
4.1 RADA VLÁDY PRO ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI MUŽŮ A ŽEN.....	24
4.2 ODDĚLENÍ PRO ROVNOST MUŽŮ A ŽEN.....	25
4.3 RADA VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA – VÝBOR PRO ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN	25
5 OBČANSKÉ SDRUŽENÍ FÓRUM 50 %	26
5.1 KURZ „CHCETE BÝT ÚSPĚŠNOU POLITIČKOU?“	26
5.2 NADSTRANICKÝ ZÁCVIK PRO POLITIČKY A ASPIRANTKY DO POLITIKY	26
6 VÝVOJ POLITICKÉ PARTICIPACE A REPREZENTACE ŽEN V ČESKU	28
6.1 BOJ ZA ŽENSKÁ PRÁVA DO ROKU 1918	28
6.2 ŽENSKÁ POLITICKÁ REPREZENTACE V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	31
6.3 EMANCIPACE A PODÍL NA POLITICKÉ MOCI V LETECH 1948 - 1989.....	33
6.4 POLITICKÁ PARTICIPACE ŽEN PO ROCE 1989	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	35

7	METODOLOGICKÁ ČÁST	36
7.1	CÍL VÝZKUMU	36
7.2	VÝZKUMNÁ STRATEGIE	36
7.3	VÝZKUMNÉ METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT	36
7.3.1	Metoda rozhovoru	37
7.3.2	Dotazník s otevřenými otázkami	37
7.3.3	Analýza dokumentů.....	37
7.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	37
7.5	SBĚR DAT	38
7.6	OPERACIONALIZACE DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	38
8	EMPIRICKÁ ČÁST	40
8.1	STRUČNĚ CHARAKTERISTIKY ÚČASTNIC VÝZKUMU	40
8.2	VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE.....	40
8.2.1	Vstup do politiky	40
8.2.2	Nedostatek žen v politice	41
8.2.3	Komunální a parlamentní sféra	42
8.2.4	Podpora žen ve vstupu do politiky	44
8.2.5	Kvóty	45
8.2.6	Mužské jednání	46
8.2.7	Větší úsilí	48
8.2.8	Zkulturnění politické scény	49
8.2.9	Opakované zvolení	49
8.2.10	Ženy političky v médiích.....	50
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58

ÚVOD

V průběhu staletí se postavení ženy měnilo, dříve byla spolu se svými dětmi podřízena výhradně muži a její povinnosti a práva byly jasně definovány. Její hlavní starostí byla péče o rodinu a domácnost. Pohlaví není totéž, co gender, a zatímco tělesná stavba lidí se nemění, postavení žen a mužů doznalo značných změn. Dokázala získat pravomoci a postavení, které dříve náležely pouze mužům. Ženy a muži se stali rovnoprávnými partnery. V některých oblastech je však rovnoprávnost stále jen formální. Týká se to i politické oblasti a rozhodovacích procesů, v nichž je žena v české společnosti zastoupena jen minimálně, a to přestože tvoří polovinu populace. Nastává tak paradoxní situace, kdy většinová veřejnost volá po vyšším zastoupení žen ve veřejných funkcích, ale politické struktury jsou netečné, neboť zde chybí organizovaný tlak. Přestože české ženy získaly poměrně brzy volební právo, jeho pasivní podobu využívají sporadicky. Důvodem jsou nejen zažitá předsudky a stereotypy, ale také bariéry, které ženám znemožňují prosazení se do volených orgánů.

Cílem předkládané práce je objasnit postavení ženy v politickém procesu a rozšíření poznatků vztahující se k dané problematice. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je tvořena pěti kapitolami. První z nich se zabývá tématem genderových rolí a stereotypů. Druhá kapitola rozebírá problematiku kvót a postoje české veřejnosti ke kvótovým opatřením. Třetí kapitola rozebírá příčiny nepřítomnosti žen v politice. Navazuje na ni třetí kapitola, která se věnuje legislativním institucím napomáhajícím rovnoprávnému postavení mužů a žen. Poslední kapitola teoretické části popisuje vývoj participace žen na rozhodovacích procesech v historickém kontextu období konce 19. století až po současnost.

Praktická část je zaměřená na konkrétní zkušenosti samotných akterek politického rozhodování. Jako oblasti hlavního zkoumání jsou určeny důvody vstupu do politiky, postoje ke kvótám, genderové stereotypy projevující se v politice a odlišný způsob mužského jednání. Při zpracování práce budou využity metody rozhovory, dotazníku a analýzy dokumentů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 GENDEROVÉ ROLE A STEREOTYPY

1.1 Genderové role

Svět je ve své podstatě globálně bipolární, primárně je rozdělen na mužský a ženský. Pro usnadnění chápání a orientaci v jednotlivých oblastech si lidé vytvořili zjednodušující vodítka a vysvětlení, stereotypy, týkající se představy mužských a ženských vlastností.

Pohlaví je pro většinu lidí základním definičním znakem, který napomáhá odhadnout vlastnosti jedince – jisté vlastnosti jsou vlastní dívkám a jiné chlapcům. Otázkou je, zda tyto vlastnosti nevytváří sami rodiče a okolní prostředí dítěte v průběhu jeho vývoje. Rozdělení populace na muže a ženy tvoří základní osu, podle níž se utváří sociální řád, který umožňuje orientaci ve společnosti, absence patřičného místa v tomto řádu znamená sociální vyloučení. (Jarkovská, 2004)

Osvojování genderových rolí probíhá neuvědoměle prakticky již od narození (odlišná barva oblečení, příkrývek v porodnici apod.), děje se tak prostřednictvím socializace, která má podle Oakleyové (2000) v raných fázích čtyři stádia. Tyto procesy jsou diferenciovány v závislosti na pohlaví. V první fázi jde o manipulaci, formování, při kterém dítě přejímá matčin názor na sebe samo, a to trvale. Druhý proces je záměrně orientován na upoutávání pozornosti specifických předmětů (hračky určené pro dívky a chlapce). Třetí fáze se týká verbálního pojmenovávání (hodná holčička, zlobivý kluk) a tedy utváření pohlavní identity. Poslední fází jsou aktivity, v nichž se chlapci a dívky setkávají s tradičními činnostmi svých pohlaví. Všechny tyto procesy probíhají ze strany rodičů i dítěte zcela neuvědomě.

Být mužem a ženou se však člověk učí osvojováním si specifických vzorců chování, tyto ženské a mužské role se však mohou v různých společnostech a jejich kulturách výrazně lišit. (Křížková a Pavlica, 2004)

1.2 Genderové stereotypy

Ženy a muži jsou odlišně vychováváni, dostává se jim odlišné podpory ve způsobu a stylu komunikace, mají pochopitelně jiné zkušenosti a vzory. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007) Genderové stereotypy jsou tedy představy o tom, jací mají muži a ženy být

a jak se mají chovat. Mužům a ženám jsou společností přisuzovány jejich „typické vlastnosti, povolání, role v rodině“. (Jarkovská, 2004) Jedním z nejrozšířenějších je mýtů je přesvědčení, že muži ve společnosti zaujímají rozhodující ekonomickou a politickou sílu, kdežto ženám je určeno vytvářet sociální prostředí a vychovávat děti. Ve spojení s tímto tvrzením bývají mužům automaticky přisuzovány vlastnosti, zobrazující povahu lovce a bojovníka - aktivní, dominantní, silný, racionální, silný, rozhodný. Ženiny vlastnosti jsou spojovány s mateřstvím a laskavou péčí – pasivní, emotivní, podřízená, empatická. (Křížková a Pavlica, 2004) V pracovním prostředí se u mladé ženy žádající o zaměstnání, podvědomě uvažuje o jejím budoucím mateřství a tedy nevýhodnosti jejího zaškolení, zcela mimo myšlenky na to, že ne všechny ženy touží mít či plánují rodinu nebo ji chtějí založit nejdříve za deset let, a už vůbec se nepočítá s možností partnerovy rodičovské dovolené. (Jarkovská, 2004)

1.3 Genderové stereotypy spojené s politickým prostředím

České politické prostředí je ve vztahu k ženám političkám specifické – vlivem poměrně hladkého přijetí rovného hlasovacího práva (ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi) na počátku 20. století, si ženy zvykly víceméně nebojovat za svá práva a potřeby. Žena v politice je stále i dnes chápána jako něco výjimečného. Tuto pozici něčeho extra vnímají stejně ženy i muži. Díky komunistické zkušenosti a dosazování žen pomocí různých norem a kvót se v ženách vyvinula jakási nechuť se pomocí těchto prostředků prosadit. Samy ženy již programově nevolí své kolegyně na kandidátních listinách pouze proto, že jsou ženy. Přípravují se tak o možnost, že by mohl někdo hájit také jejich zájmy. V politickém prostředí se nevytvořily žádné podpůrné sítě pro ženskou politickou reprezentaci. Samy političky se však záměrně vyhýbají tématům, jako je jejich politická zkušenost, ženským tématům apod., samy tak kolem sebe vytváří auru něčeho výjimečného. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007)

Snad nejčastějším stereotypem spojeným s ženskou politickou reprezentací je otázka propojení rodinného a profesního života. Dalším obvyklým mýtem je zkulturnění, zlidštění, citlivější přístup a vylepšení obrazu převážně mužské politické scény. Je nepopíratelným faktem, že ženy skutečně disponují větší mírou empatie a schopností komunikace. (Vodáková a Vodáková, 2003) Ale stejně jako muži jsou i ženy chytré, méně chytré, při-

pravené, nepřipravené. Umějí být stejně tvrdé jako muži, stejně jako dokážou být ryze ženské. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007)

Je otázkou, nakolik se jedná skutečně o stereotyp či o realitu. Prozatímni pozorování a literatura zabývající se touto problematikou hovoří spíše o tom, že ženy, které proniknou do politiky, jednají převážně po mužském vzoru chování.

Muži často argumentují, že samotné ženy do politiky nechtějí. Nepřítomnost žen v politice není o chtění či nechtění, ale o nastavení pravidel umožňující vstup do této oblasti společenského rozhodování. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007)

I při rozdělování jednotlivých ministerstev a resortů se kopíruje tradiční rozdělení rolí. Ženy tak zauímají posty v sociální, ekologické a zdravotnické oblasti, tedy méně důležitých resortech, zatímco muži obsazují místa v průmyslu, financích, policii a armádě. Z toho vyplývá, že ženy nejsou určeny pro rozhodování, řízení a vládnutí ve veřejném prostoru a chybí jí i historické předurčení. Sama politika je spojena i zviditelněním sama sebe. (Vodáková a Vodáková, 2003)

1.4 Rozdíly v mužském a ženském přístupu v politice

Skupiny, jež jsou v parlamentu zastoupeny minimálně nebo vůbec, mohou jen stěží prosadit své zájmy přiměřeným způsobem. Ženy si drží odstup od politiky a státu, naopak nadměrně jsou zastoupeny v sociální oblasti a občanských iniciativách. (Bozok, 1996)

Německý průzkum Smarvote zaměřený na postoje k různým tématům sledoval také, jak moc se názory žen a mužů liší. Tento výzkum sice potvrdil, že ženy skutečně dělají trochu odlišnější politiku než jejich mužští kolegové (mají mnohem menší pochopení pro střelné zbraně a nedodržování pravidel silničního provozu, v rámci svých stran zastávají ekologičtější, liberálnější a sociálnější postoje), ale neprokázal, že by ženy pocítovaly ženskou solidaritu a překročily svou stranickou příslušnost v rámci společného boje za ženskou věc. I v Německu tak převládá konzervativní názor na působení žen v politice, bez ohledu na pohlaví kladou obě strany velký důraz na politickou identitu a stranické členství, které jsou silnější než rodová příslušnost. Rozdíl oproti českému prostředí je především v hranici 30 % ženského zastoupení, kterou Německo již překročilo. Ženy tak sice ctí svou stranickou příslušnost, v případě nerozhodnosti však hlasují přece jen trochu jinak. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007)

Bozok (1996) spatřuje hlavní rozdíly v ženském a mužském pojetí politiky v komunikativní oblasti oproti strategickému mocenskému chápání, zatímco ženy jsou zaměřeny na proces, muže zajímá cíl, ženy jednájí kooperativně, muži konkurenčně, u žen převládá interdisciplinární myšlení, muži myslí oborově, ženy se orientují na kompetence, muži vidí v politice především kariéru, ženy dokáží uplatnit laické a každodenní vědomosti, muži se spoléhají na expertství, ženy častěji jednájí se zřetelem na osoby, muži se orientují na pravidla a zásady, ženy spíše podle sociálních souvislostí. Muž je zobrazován jako „pouhý nositel funkce“, čímž chrání své soukromí a politické útoky jsou namířeny proti jeho funkci, nikoliv proti jeho osobě.

Podle teorie Carroll Gilligan přistupují ženy odlišně i k otázkám morálky. Muži spojují morálku v kontextu abstraktních ideálů povinnosti, spravedlnosti a osobních svobod. Pro ženy jsou morální hodnoty provázány se schopností pečovat o druhé. Toto zjištění je do jisté míry problematické a napomáhá stereotypnímu vidění světa, na druhou stranu však v sobě ukrývá potenciál, že ženy vstupují do politického prostředí ve snaze pomoci a nikoliv dosažení vysokého společenského postavení a zisku moci. (Jonášová, Jonssonová, Kotišová, 2007)

Ženy vnímají politiku jako obchod a mocenský boj, hru s mužskými pravidly. Ženy chápou moc, nikoli jako formu vlády a prostředek k ovládnutí druhých, ale jako prostředek něco dokázat. (Bozok, 1996) S tím souhlasí i Lipovetsky (1997), který uvádí, že motivace žen političek je odlišná od politické motivace mužů, stejně jako jejich vztah k politické moci. Ženy v politice jsou pragmatičtější, méně kariéristické, nejde jim tolik o získání postů, ale spíše o prosazení myšlenek. Neznamená to však, že ženy nemají žádné ambice, jejich odhodlání se však více zaměřuje na dosažení určitého cíle.

Zuzana Zahradníková říká, že muži se žen v politice bojí, jejich přítomnost v politickém prostředí v nich budí rozpaky, nevědí, jak s nimi jednat a proto s nimi jednájí mnohem tvrději. Pokud tedy muž pustí ženu do politiky, tak proto, že jedná mužským způsobem. Meissner-Blau se domnívá, že nepřítomnost žen v rozhodovacích procesech, mnohdy není ani o inteligenci či schopnostech, ale také o odvaze, kdy ženy před rozhodnutím vstoupit do politiky couvnou, zatímco muž, kterému je nabídnuta nějaká funkce, ji obvykle jednoduše přijme. (Srovnání zkušeností našich političek se zkušenostmi jejich zahraničních kolegyně, 1996)

1.5 Rovné zacházení s muži a ženami

Evropský svět je vybudovaný na judaistické a křesťanské tradici, ve které má žena již od prvopočátku druhořadé sociální postavení. Ten, kdo zastával většinu veřejných funkcí, byl muž. Ženy tak byly separovány od moci ve veřejném prostoru a záviselo pouze na mužově rozhodnutí, zda ženu do tohoto prostoru vpustí. V době ohrožení to byla často žena, kdo musel vzniklou situaci řešit, po dobu válečných tažení ženy vedly panství, nenarodil-li se panovníkovi syn, bylo ženám dovoleno usednout na trůn. K moci se tedy nedostaly díky svým schopnostem či přesvědčení, ale pouze jako náhradní řešení. Nejjistější způsob, jak proniknout do mužského veřejného světa, bylo poskytování sexuálních služeb. Tyto praktiky sice ženám přinesly peníze a jistou dávku nezávislosti, nikoliv však prestiž, žádaný atribut veřejného prostoru. (Vodáková a Vodáková, 2003)

Patriarchální a hierarchicky uspořádaný svět vymezil prostor působnosti pro muže a ženy. Zatímco žena se směla realizovat pouze v domácnosti a uvnitř své rodiny a dodnes je jí tento prostor primárně přisuzován, vnější svět patřil muži, ani ten se však svého předurčeného a nutného úspěchu v politice a veřejném prostoru nemůže zříci. (Vodáková a Vodáková, 2003)

Ženy tvoří polovinu lidské populace, měly by tedy logicky samy rozhodovat o svých specifických problémech a potřebách na základě svých vlastních zkušeností, přesto je jejich zastoupení v politice minimální. Politika je totiž oblast, kterou si muži stále velmi střeží, a ženy se do ní příliš nehrnou. (Vodáková a Vodáková, 2003) Lipovetsky (1997) označuje svět politiky za poslední baštu maskulinity, nejdokonaleji obrněnou sféru vůči ženám.

1.6 Zobrazování politiků a političek v médiích

Ani média nejsou vždy korektní a svou prací často napomáhají stereotypnímu zobrazování žen – političek. Velmi často nerozhoduje profese, ale rod. Při rozhovorech s političkou se novináři vždy zajímají o rodinu, sladění pracovního a rodinného života, méně se již vyptávají na práci, profesionální zkušenosti a schopnosti. Naopak v interviewu s mužem – politikem je v popředí zájmu profesionální dráha a práce, o soukromém životě a rodině se mluví jen minimálně. (Kobová, 2007)

2 GENDEROVÉ KVÓTY

2.1 Absence žen v politice

Míra zastoupení žen v polistopadové politice se pohybuje okolo 17 % (pro názorovou změnu je potřeba minimální hranice 30 %). Téma vyšší participace žen v politickém prostředí je vděčně zejména v předvolebních kampaních. Nedostatek političek však trápí spíše média a veřejnost než samotné politiky, a to přesto, že většina české populace se v řadě studií vyjádřila pro vyšší počet žen v politice. Samy politici se nikdy konkrétně nevyjádřili ke svému negativnímu postoji, jedná se zřejmě o strach ze ztráty své výlučné pozice rozhodování o věcech a lidech.

Přítomnost žen v politice je důležitá zejména z odlišné zkušenosti a odlišného přístupu k řešení problémů. Pokud není dostatečně zastoupena také ženská polovina obyvatelstva, je otázkou, zda se dá hovořit o demokracii.

2.2 Implementace genderových kvót

„Kvóty jsou opatření, která mají za cíl zajistit určitou míru zastoupení nějaké znevýhodněné skupiny. Jsou tedy jistým druhem pozitivní akce“. (Pachta, 2008, s. 36)

Žádoucí a minimální hranicí zastoupení hodnotově odlišné menšiny v jistém uskupení je hranice 30 %. Pokud není této linie dosaženo, specifické názory menšiny se neprosadí a menšina přebírá názory a způsob myšlení většiny. Neřešení čistě specifických problémů marginalizované skupiny do budoucna může přinést pouze problémy. (Jonášová, Jonssonová, 2007)

Hlavním cílem zavedení genderových kvót do politického systému je zajištění určitého procenta žen v rámci kandidátní listiny, parlamentu, parlamentní komise či vlády. Potřeba zavedení tohoto opatření vzniká na základě výrazně nízkého počtu žen v poměru k jejich zastoupení v celé populaci. Příčina tohoto jevu spočívá v kombinaci různých kulturních, ekonomických, institucionálních či společenských faktorů, které omezují přístup žen do veřejných funkcí. (Dahlerup, 2006)

Přestože téměř všechny volební systémy používají nějaký druh kvót (nejčastěji se jedná o geografické kvóty, které mají zajistit minimální reprezentaci populaci žijící v řídko obydlených územích), potýkají se genderové kvóty s určitou nedůvěrou. První argumentem

pro vyšší zastoupení žen v politice je argument spravedlnosti, který tvrdí, že ženy tvoří polovinu populace a mají tudíž právo na polovinu politických mandátů. Argument zkušenosti říká, že ženy mají odlišné zkušenosti (což je dáno biologicky a sociálně). Podstatou argumentu zájmové skupiny je, že ženy a muži mají částečně konfliktní zájmy, a proto muži nemohou reprezentovat ženy. (Dahlerup, 2003)

Přestože jsou genderové kvóty zamýšleny jako prostředek pro navýšení politické reprezentace žen, většina z nich je koncipována jako genderově neutrální. Takto pojaté kvóty požadují maximální zastoupení pro obě pohlaví. Zpravidla by nemělo mít jednoho z pohlaví více než 60 procent a méně než 40 procent. Kvóta 50:50 je ve své podstatě také formulována genderově neutrálně. Jedním typem této kvóty je takzvaný zipový systém, v němž se pořadí mužů a žen na kandidátní listině střídá. Jedinou věcí, o které se musí rozhodnout, je zda bude na prvním místě kandidátky umístěna žena nebo muž. (Dahlerup 2006)

Zavedení genderových kvót představuje posun od rovnosti příležitostí k rovnosti výsledků. V klasickém liberálním pojetí rovnosti příležitostí bylo považováno za dostatečné odstranění formálních bariér (udělení volebního práva ženám). Zbytek již záležel na samotných ženách. Silný feministický tlak posledních několika desítek let přenesl pozornost na koncept rovnosti výsledků. Tento koncept byl obhajován tvrzením, že rovnost příležitostí nezačne existovat jen díky odstranění formálních bariér. Přímá diskriminace a skryté bariéry ženám brání, aby získaly svůj podíl na politickém rozhodování. Pokud tyto bariéry skutečně existují, musí být zavedena kompenzační opatření (kvóty), které povedou k rovnosti výsledků. Z tohoto pohledu nejsou kvóty diskriminací (mužů), ale kompenzací strukturálních bariér, na které ženy ve volebním systému naráží. (Dahlerup, 2005)

Aby kvóty skutečně splnily svůj cíl, musí ženy splnit tři základní předpoklady: musí se rozhodnout ucházet se o volený úřad, musí být vnitrostranicky na tento úřad nominovány a musí být do potenciálního úřadu zvoleny voličstvem. (Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?, 2008)

2.3 Typy genderových kvót

Z hlediska zavádění kvót se využívají kvóty dané ústavou či zákonem (mohou se týkat volených orgánů či kandidátních listin) a kvóty dobrovolné, pro které neexistuje legislativní rámec a záleží pouze na vnitrostranické politice. (Pachta, 2008)

Typologie kvót rozlišuje kvóty jednoduché (kdy se stanoví procentuální podíl ve voleném orgánu či kandidátní listině), dvojité kvóty (kombinace jednoduchých kvót ve vztahu ke kandidátním listinám s požadavkem určitého umístění, patří sem také tzv. zipový systém) a genderově neutrální (určují minimální a maximální hranici pro kterékoliv pohlaví). (Pachta, 2008)

2.4 Postoj české veřejnosti ke kvótám

Zastoupení českých žen v rozhodovacích procesech je velmi nízké a to i v porovnání s africkými či asijskými státy. Těsně po revoluci zaujímala česká společnost ke kvótám a zákonné podpoře žen v politice značně negativní postoj, a odmítala je jako komunistický přežitek. Již o tři roky později však tato skutečnost přestává platit, v roce 1993 se pro podporu žen vyjádřilo téměř 70 % občanů, v ženské populaci by podobný zákon podpořilo dokonce 78 % žen. Trend podpory ženské účasti na rozhodovacích procesech v dalších letech i nadále rostl, v roce 1998 si přálo více žen v politice již 81 %, přičemž rozdíl mezi kladnými odpověďmi mužů a žen již není tak výrazný. Tato podpora je odůvodněna zájmem celé společnosti, nikoli konkrétními potřebami či požadavky žen. (Havelková, 2002) Procentuální zastoupení žen v českém parlamentu v roce 2003 bylo 15,5 % (Pachta, 2008), v současné době není žádná z žen předsedkyní parlamentní politické strany a počet ministryň je i nadále nízký. V letech 1996 - 2002 sice došlo k navýšení počtu žen mezi kandidáty do českého parlamentu, jejich poměr mezi zvolenými a kandidujícími však klesl. (Rakušanová, 2003) Sartori (2001) vidí příčinu v proporčním volebním systému, který je obecně méně propustný, než je tomu u volebního systému většinového. Jako poměrně efektivní řešení tohoto problému se jeví zavedení kvót, které využila celá řada států, včetně skandinávských zemí či Švýcarska. Cílem těchto kvót je zajistit alespoň kritický minimální podíl 30 - 40 % žen ve volených orgánech. V momentě, kdy je dosaženo požadované hranice zastoupení, ztrácí kvóty své opodstatnění, proto se jedná o dočasné opatření.

V České republice kvóty nejsou centrálně zavedeny, pouze některé strany aplikují své vlastní dobrovolné kvóty – v ČSSD jde o zastoupení ve stranických orgánech, KSČM a Strana zelených praktikuje podíl žen na kandidátních listinách. (Pachta, 2008)

3 DŮVODY NEPŘÍTOMNOSTI ŽEN V POLITICKÉM PROCESU

Míra zastoupení žen v polistopadové politice se pohybuje okolo 17 % (pro názorovou změnu je potřeba minimální hranice 30 %). Téma vyšší participace žen v politickém prostředí je vděčné zejména v předvolebních kampaních. Nedostatek političek však trápí spíše média a veřejnost než samotné politiky, a to přesto, že většina české populace se v řadě studií vyjádřila pro vyšší počet žen v politice. Samy politici se nikdy konkrétně nevyjádřili ke svému negativnímu postoji, ale jedná se zřejmě o strach ze ztráty své výlučné pozice rozhodování o věcech a lidech.

Přítomnost žen v politice je důležitá zejména z odlišné zkušenosti a odlišného přístupu k řešení problémů. Pokud není dostatečně zastoupena také ženská polovina obyvatelstva, pak se podle Maříkové, nedá hovořit o demokracii.

3.1 Institucionální bariéry

Do této kategorie patří podle Rakušanové a Václavíkové-Helšusové (2006) propustnost volebního systému a způsob vnitrostranického výběru kandidátů. Teoreticky by měl být počet žen v politickém procesu vyšší v zemích s poměrným volebním systémem. Podle nových poznatků má však na počet žen v politice způsob volby nepřímý vliv. Jako zásadnější se jeví vnitrostranický výběr kandidátů. Pokud tedy není ze strany společnosti zásadních tlak na politické strany kvůli větší participaci žen, pak se jeví volební systém jako institucionální bariéra.

Rausch-Kallat (2008) vidí problém žen také v tom, že staré strany mají „mužské“ struktury, pro mladší by mělo proto být jednodušší zavést nový systém, např. kvóty.

Dalším faktorem ovlivňující vyšší počet žen v zastupitelských orgánech je velikost volebního obvodu. Čím větší je obvod, tím vyšší je pro ženu šance na zvolení, s klesající velikostí se snižuje také možnost zvolení. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006)

3.2 Individuální bariéry

Z výzkumu, zahrnujícího rozhovory s dvaceti političkami, vyplývají tři hlavní důvody nepřítomnosti žen v politice. Prvním z nich je stále přetrvávající patriarchální model rodiny, ve kterém hraje klíčovou roli rozdělení práce v rodině a podpora nebo alespoň tolerance ze strany partnera a rodiny. Výše zmíněné platí pro političky na centrální a komunál-

ní úrovni. Druhým aspektem je odlišné hodnocení mužů a žen, pro ženy je velmi obtížné se v politice prosadit, neboť v politice dominuje mužský způsob prosazování názorů. Ženy politicky se domnívají, že mezi muži panuje jakási mužská solidarita, které neumožňuje ženám do politické sféry vstoupit. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006)

Podle průzkumu veřejného mínění, který proběhl v červnu 2004, připisuje česká veřejnost politikům a političkám odlišné vlastnosti, s muži spojuje vlastnosti jako je razantnost, rozhodnost a neústupnost. Ceněna je také větší nezávislost na rodině, díky které se mohou politice věnovat naplno. Respondenti hodnotí muže politiky jako pragmatické, rozvážné, ale také málo čitelné. Hlavními přednostmi žen političek jsou podle dotázaných především citlivost, schopnost empatie a pochopení. Stejně jako muži jsou ženy vnímány jako rozvážné a pragmaticky uvažující, na rozdíl od mužů jsou však považovány za pečlivé, spolehlivé a zodpovědné. Téměř desetina respondentů zařadila mezi ženské přednosti vzhled, eleganci a příjemné vystupování. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006) Ženy jsou často přesvědčeny, že pokud chtějí být dobrou matkou a ženou, pak nemohou být také v politice. Rauch-Kallat (2008) považuje za nutné změnit tento postoj nejen samotných žen, ale také veřejnosti. Zároveň uvádí, že žena musí být dvakrát lepší než muž, aby se prosadila.

Třetí překážkou je odlišné pojetí moci mužů a žen. Ženy chápou častěji svou roli v politice jako službu veřejnosti, méně důležitá je pro ně funkce a postavení. Genderová diferenciací se projevuje také při rozdělování resortů, ženy jsou obsazovány častěji do nižších funkcí a slabších resortů, za které jsou považovány školství a zdravotnictví. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006)

3.3 Společenské bariéry – postoje české veřejnosti

Z již výše zmíněného průzkumu prováděného Centrem pro výzkum veřejného mínění Akademie věd České republiky vyplynuly také společenské důvody nízkého počtu žen v politických procesech – postoje české veřejnosti k politice. Postoj k politice se liší mezi oběma pohlavími, zatímco o politiku se nezajímá až pětina žen, u mužů je to jen necelá desetina. Vztah žen k politice vyjadřuje i jejich ochota zúčastnit se volebního hlasování, která je nepatrně nižší než je tomu u mužů. Obecně je však vstup žen do politiky vnímán jako užitečný, vyjádřilo se tak 84 % dotázaných a třetina z nich pak za dokonce velmi užitečný. Názory žen a mužů přes obecnou shodu se však výrazně lišily, potřebu zapojení žen

do veřejného života vyjadřovaly především samotné ženy, méně již muži. Odpůrci žen v politice jsou v české společnosti zastoupeny opravdu výraznou menšinou. S postupem let roste pocit potřeby vyššího počtu žen v politice, častěji se tak vyjadřují mladší lidé, naopak u starších lidí a mezi voliči KSČM je podpora žen v politickém procesu nižší. Dvě třetiny dotázaných zastává názor, že dnešní počet žen ve veřejném životě je nedostatečný. Hlavní příčinu tohoto jevu vidí zejména v rodině, tradici a společenských podmínkách, přičemž samy ženy kladou větší důraz na špatné společenské podmínky a tradice než dotázaní muži. Vstup ženám do politiky ztěžují podle respondentů také sami muži, kteří se již v politickém prostředí prosadili. Dalším důvodem je také nezájem samotných žen o politiku. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006)

Podle Flasarové (2008) je politika stále především záležitostí mužů, v níž platí mužská pravidla a mužská logika. Žena tak v ní působí jako exotický prvek, který politiku může ozdobit, zušlechtit, v žádném případě však v ní nemůže plnohodnotně působit. Malá účast žen v politice je také do jisté míry výsledkem rozdílných ambicí a míry sebehodnocení. Podobně smýšlí i Rauch-Kallat (2008), která vidí problém i v přehnané skromnosti žen, které nežadají spravedlivý podíl na moci, a nízkém sebevědomí.

4 LEGISLATIVA A INSTITUCE NAPOMÁHAJÍCÍ ROVNOPRÁVNÉMU POSTAVENÍ ŽEN V POLITICE V OBDOBÍ 1998 – 2006

Institucionální struktura pomáhající rovnoprávnému postavení žen v politice je v řadě aspektů nedostatečná. Na krajské a komunální úrovni zcela chybí. V České republice nebyl dosud zřízen orgán pověřený prosazováním, monitorováním a podporou rovného zacházení na základě pohlaví.

Samotné budování institucionálních struktur začalo velmi pozdě, až v roce 1998. Do té doby neexistovala žádná oficiální vládní politika v oblasti rovných příležitostí. 1. února 1998 bylo ustaveno Oddělení pro rovnost mužů a žen, jehož původní funkcí bylo sladění české legislativy s legislativou Evropské unie v oblasti rovného zacházení žen a mužů. V listopadu téhož roku byla zřízena také Rada vlády České republiky pro lidská práva, která je odpovědná za monitorování plnění závazků v oblasti lidských práv, včetně odstranění všech norem diskriminace žen. V roce 2002 byla v Poslanecké sněmovně zřízena Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti, problematikou postavení žen a mužů se zabývá také Český statistický úřad.

Politika rovných příležitostí žen a mužů se obecně zaměřuje zejména na pracovní oblast a s ní související problematiku finančního ohodnocení, oblast sladění profesní a rodinné role, rovnosti vzdělávacích příležitostí, účasti žen v rozhodovacích procesech, násilí páchaném na ženách a prezentaci žen a mužů v médiích.

4.1 Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen

Poradní orgán vlády, který byl ustaven na nejvyšší úrovni státní správy v roce 2001. Neměl však žádné výkonné či kontrolní pravomoci, mohl vládě pouze doporučit, předkládat závazné návrhy však nesměl. Dopady jejího působení byly minimální, její činnost měla spíše symbolický charakter. (Pavlík, 2006)

Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen zejména projednávala a doporučovala vládě základní koncepční směry postupu vlády při prosazování rovných příležitostí, koordinovala základní směry resortních koncepcí v oblasti rovných příležitostí, stanovila okruh priorit pro projekty resortů na podporu realizace rovných příležitostí, identifikovala ve spo-

lečnosti aktuální problémy v rovných příležitostech, hodnotila efektivitu naplňování principu rovnosti žen a mužů.

4.2 Oddělení pro rovnost mužů a žen

Toto oddělení fungovalo při Ministerstvu práce a sociálních věcí. Náplní práce bylo každoroční vydávání Zpráv o plnění Priorit, tyto zprávy byly vypracovávány na základě informací poskytovaných jednotlivými resorty, informace však nebyly zpětně ověřovány. Kromě koordinační činnosti vydávalo Oddělení relevantní příručky a dokumenty, pořádalo semináře a školení pro pracovníky jiných resortů. (Pavlík, 2006)

4.3 Rada vlády pro lidská práva – Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen

Rada pravidelně zpracovávala zprávy o stavu lidských práv, přestože disponoval kontrolní a iniciační pravomocí, svou roli v těchto bodech téměř vůbec neplnil. Za celou dobu své činnosti předložil pouze jeden jediný podnět a scházel se velmi nepravidelně. V roce 2003 byl nahrazen novým výborem, který se scházel jednou za měsíc. Vliv Rady i Výboru byl během uplynulých let v oblasti prosazování politiky rovného zacházení minimální. (Pavlík, 2006)

Česká republika se politikou rovných příležitostí začala systematicky věnovat až po roce 1989. Od roku 1998 funguje při Ministerstvu práce a sociálních věcí Oddělení pro rovnost žen a mužů. Od roku 2001 byla zřízena Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů jako poradní orgán vlády v oblasti politiky rovných příležitostí. Od roku 2002 působí v Poslanecké sněmovně Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti. Rovnost postavení žen a mužů sleduje od roku 2003 Český statistický úřad. V oblasti rovnosti postavení mužů a žen v oblasti pracovněprávních vztahů napomáhají úřady práce a více se prosazují také odbory. (Pavlík, 2006)

Politika rovných příležitostí žen a mužů svoji pozornost obrací zejména na pracovní oblast a s ní související problematiku finančního ohodnocení, dále pak na oblast sladění profesní a rodinné role, rovnosti vzdělávacích příležitostí, účasti žen v rozhodovacích procesech, prezentování žen a mužů v médiích a násilí páchaném na ženách.

5 OBČANSKÉ SDRUŽENÍ FÓRUM 50 %

Občanské sdružení Fórum 50 % vzniklo v létě roku 2004 s cílem zvýšit nízký počet žen na všech úrovních politické sféry. Snaží se odstraňovat překážky, které brání ženám plně využít svůj potenciál ve veřejném životě. Hlavním principem činnosti je nadstranickost. Fórum 50 % podporuje ženy ve vstupu do veřejného života s cílem zvýšit jejich podíl ve všech rozhodovacích pozicích s důrazem na politický proces. Střednědobým cílem občanského sdružení je zvýšení počtu žen v českém parlamentu na 30 % v nejbližších parlamentních volbách. K dlouhodobým cílům patří dosažení genderové rovnosti ve všech jmenovaných a volených rozhodovacích funkcích. Svou činností se snaží o vyvolání diskuze napříč politickým spektrem na téma důvody nízkého zastoupení žen a bariéry v navýšení počtu žen v politice. Podle Fóra 50 % ovlivňuje problém nedostatečného zastoupení žen kvalitu demokracie a má dopad na fungování české společnosti. v nedostatečné reprezentaci vidí narušení demokratických principů.

Odstranění genderové nerovnováhy v politických procesech výraznou měrou povede ve větší míře k naplnění demokratických principů a ozdravení politického klimatu a nastolení některých politických témat, která byla dosud opomíjena.

5.1 Kurz „Chcete být úspěšnou političkou?“

Fórum 50 % nabízí političkám víkendové školení, které vychází z dlouhodobých výzkumů a analýz českého politického prostředí. Kurz seznamuje se základy komunikačních strategií, technikou správné argumentace, učí ženy správně přednášet své názory a jak obstát při veřejných vystoupeních a debatách. Součástí je i praktické mediální cvičení před kamerou a vypracování vlastního mediálního profilu političky.

5.2 Nadstranický zácvik pro političky a aspirantky do politiky

V červnu 2008 skončil projekt zácviku političek i adeptek do politiky. Hlavním cílem těchto workshopů bylo, aby si ženy uvědomily své cíle, upevnily dovednosti pro prosazování svého programu. Kurz probíhal v teoretické a praktické rovině.

Teoretickou část tvořil seminář o "gender mainstreamingu" a dalších metodách rovnoprávní politiky, seminář o společensko-politických problémech z pohledu feminismů, práce s médii, etický kodex političky, organizační dovednosti - jak si vybudovat a vést tým,

kooperativní dovednosti vč. mediace, cvičení k větší informační a komunikační senzitivě, cizí jazyk (minimum pro pasivní zvládnutí jazyka samostudiem), minimum povinné literatury, můj program - vypracování osobního volebního programu.

Program praktické části tvořil mentoring, veřejná vystoupení a prezentace vlastního programu, veřejný rozhovor se třemi osobnostmi, publikační minimum. (Občanské sdružení Fórum 50 %, 2009)

6 VÝVOJ POLITICKÉ PARTICIPACE A REPREZENTACE ŽEN V ČESKU

6.1 Boj za ženská práva do roku 1918

Skutečná a plnohodnotná politická ženská reprezentace souvisí s nabytím volebního práva pro ženy. Rovné volební právo ženy získaly přijetím první československé ústavy z roku 1920. České ženy byly jedny z prvních žen na světě vůbec, které měly právo volit, např. ve Švýcarsku toto právo obdržely ženy až v roce 1971. Tomuto výsledku však předcházelo řadu let usilovné práce ženských hnutí a spolků. Velkou oporu spatřovaly v názorech Tomáše Garrigua Masaryka a jeho výroku „*Žena budiž postavena na roveň muže kulturně, právně i politicky*“. (Musilová, s. 18) Na rozdíl od ostatních evropských zemí, kde tento emancipační boj probíhal poměrně bouřlivě, české spolky se držely umírněné linie – petice, agitace v tisku, dosažení požadavků prostřednictvím spolupráce s českými poslanci a politiky.

České politické prostředí však ženám nepřálo, a to nejen z hlediska společenského, rodinného či politického, ale zejména v aspektu právním. Z právního hlediska totiž nemohly politické spolky podle zákona č. 134/1867 ř. z. přijímat jako své členy ženy. Paradoxně tak však mohly učinit politické strany, které nebyly právním subjektem, existovaly totiž de facto, nikoliv de iure. Politické strany však až do devadesátých let 19. století nejevily přílišný zájem o ženy ve svých řadách. Tendence vytvářet masové strany však tento zamítavý postoj změnily. Jako první si politického a voličského potenciálu celoevropsky všimly strany sociálně demokratického charakteru. Přelomovým se v tomto ohledu stal program sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany v Rakousku konaný na přelomu let 1898 - 1890, na němž výslovně zazněl požadavek volebního práva nejen pro všechny, jako dosud, ale konkrétně i pro ženy. Po vzoru sociální demokracie se i Strana národně sociální začala otvírat pro ženy, a to již na svém prvním sjezdu roku 1898, na kterém požadovala mimo jiné rovné volební právo pro obě pohlaví. Roku 1900 se řešení tzv. ženské otázky stalo programem i České demokracie. Program byl jakousi analýzou postavení ženy v tehdejší společnosti, hlavním programovým cílem bylo přiznat ženám všechna občanská práva, požadavek volebního práva však nebyl konkrétněji formulován ani zmíněn. Do první světové války se národním socialistům nepodařilo žádný z bodů programu splnit. Primárním

cílem bylo na ženy ideově působit a získat je na svou stranu před konkurenční Sociální demokracií.

Možnost stát se členkou politické strany rozdělila ženské hnutí na dva proudy: ženy, které vstoupily do stranické politiky a ženy, které zůstaly v samostatném ženském spolku. Jako prozíravější se ukázalo členství v politické straně. Faktická přítomnost žen ve stranické politice však byla využívána zejména v době voleb, kdy byla potřeba agitační propagační činnost dané strany. Svůj význam však potvrdily ženy, které se i přes nepříznivé podmínky dokázaly prosadit do vedení politických stran, a to ještě před první světovou válkou, již roku 1905 byla ve vedení Národně sociální strany Františka Zemínová, o tři roky později se prosadila v pokrokové a národně svobodomyšlné straně Olga Stránská-Absolonová, roku 1909 ji následovala Božena Viková-Kunětická. Velkou podporu ve svém boji za volební právo pro ženy nacházely především v radikálním křídle, jehož představitelkou byla Františka Plamínková. Františka Plamínková založila roku 1905 Výbor pro volební právo žen, podporu hledala také v mezinárodním prostředí a u vlivných českých politiků. Poslanci Tomáš Garigue Masaryk, Václav Choc a Bohuslav Franta spolu s ostatními poslanci v průběhu let 1891 - 1911 předložili několik návrhů na reformu volebního práva. (Štěpánková, 2006)

Radikální hnutí (později i sociálně demokratické hnutí) bylo častým terčem kritiky liberálních ženských spolků, které o volební právo nijak výrazně neusilovaly, jejich hlavním cílem byly pozice ve školských radách apod. A i když liberální české ženské spolky pořádaly řadu veřejných manifestací a peticí, jejich působení nikdy nedosáhlo radikálnosti anglických sufražetek. Právě rozdílné pohledy boje za volební právo a veřejné výčitky vůči sobě na stránkách tisku celkově rozděloval a oslaboval ženské hnutí. (Musilová, 2007)

Až do první světové války se názor státní moci nijak nezměnil a i nadále odpírala přiznat ženám podíl na politickém rozhodování. Samotné politické strany se ke zrovnoprávnění stavěly dosti rozdílně. Jednoznačný souhlas vyjádřila pouze pokroková strana, sociální demokraté a národní socialisté se k této změně stavěli pasivně, a to i přesto, že jejich programy obsahovaly požadavek na volební právo pro ženy. Podobné ambivalentní stanovisko jako politické strany zaujímal i jednotliví poslanci, mezi vlivné stranické příslušníky podporující myšlenku ženských hnutí patřili kromě již výše zmíněných také Emanuel Hrubý, Václav Klofáč či Antonín Němec. I ta část poslanců, která respektovala potřebu žen na volební právo, předpokládala, že ženy samy dají přednost domácnosti a rodině

před politickým působením. I přestože jedním z nejzásadnějších zastánců rovného práva byl Tomáš Garrigue Masaryk, ani on neskrýval své obavy z politické nezkušenosti žen, a doporučoval jim působit na různých úrovních veřejného života. Největší problém však viděl v obavách mužů ze ztráty svého nadřazeného postavení. Především liberální aktivistky využívaly Masarykovy umírněné rétoriky a široce pojatému chápání politiky a své argumenty opíraly o jeho názory. Od většího počtu žen v politice si slibovaly především vyvážení mužského prvku a zlepšení morálky. Olga Stránská-Absolonová však očekávala především vnesení „ženského prvku“, tedy „*své právo, právo žen, právo ženství*“. (Musilová, 2007, s. 28).

I přes své rozpory se obě křídla ženských hnutí dokázala shodnout na svých politických požadavcích: rovná politická práva, zrušení zákazu členství v politických spolecích. Jako ryze ženská témata, která spojovala ženy napříč všemi ženskými hnutími, byl boj za mír, boj proti válkám a zbrojení.

Boj za rovné právo v letech 1905 - 1907 však skončil neúspěchem, který znamenal jen změnu taktiky – hledání mezer ve stávajícím volebním zákoně. Volební řády z roku 1861 a jejich demokratizující úpravy i nadále nerespektovaly rovnost občanů před zákonem, výslovně však ženy volebního práva nezbavovaly. Františka Plamínková tak obratně využila demokratického práva „co není zakázáno, je dovoleno“ a vytvořila politický prostor pro první ženské kandidátky do českého zemského sněmu. (Vošáhlíková, 1996)

V roce 1908 se konaly volby do zemského sněmu a v nich již kandidovaly tři ženy – Karla Máchová za sociální demokracii, Božena Zelinková za státoprávní stranu a další politické subjekty a Marie Tůmová jako kandidátka Výboru pro volební právo žen. I přesto že žádná z žen neuspěla, znamenala jejich kandidatura průlom a důkaz, že boj za ženské volební právo má smysl. Politické strany si zase definitivně uvědomily, že se jim otevřel prostor pro získání většího počtu potencionálních voličů. Možnost vstoupit ženám do politiky se znovu naskytla již o čtyři roky díky úmrtí poslance Josefa Škardy. Po dohodě politických stran byly do politického boje postaveny pouze ženy. Vítězkou se stala Božena Viková-Kunětická, která měla širokou podporu nejen mezi politiky, ale také napříč ženskými hnutími. Zvolení první poslankyně českého zemského sněmu vzbudil velký ohlas nejen v českých zemích, ale také v celé Evropě, a přestože se za feministku nepovažovala, stala se ikonou ženského hnutí. (Štěpánková, 2006)

6.2 Ženská politická reprezentace v období První republiky

Se vznikem samostatného československého státu, který zaručoval rovná práva všem občanům, skončil boj ženských hnutí za zrovnoprávnění, vyvstala však další řada otázek spojených s plnohodnotnou politickou participací žen.

14. listopadu 1918 se konalo první zasedání československého parlamentu (až do roku 1920 nesoucího název Revoluční národní shromáždění), kterého se zúčastnilo také osm žen – poslankyň. Přestože poslankyně patřily k různým politickým stranám (Božena Ecksteinová a Františka Kolaříková zastupovaly Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou, Františka Zeminová a Louisa Landová-Štychová Českou stranu socialistickou, Anna Chlebounová a Ludmila Zatloukalová Českou stranu agrární, Božena Viková-Kunětická jedna byla poslankyní za Českou státoprávní demokracii a Alice Masaryková za Klub slovenských poslanců, která se však brzy svého mandátu vzdala a nahradila ji sociální demokratka Irena Kaňová, později přibyla jako náhradnice národní demokratka Eliška Purkyňová), deklarovaly již na začátku svou společnou genderovou identitu. Hlavním úkolem Revolučního národního shromáždění bylo projednání a přijetí ústavy. Ženské otázky se týkal paragraf 106, který měl zaručovat rovnost občanů bez ohledu na pohlaví, původ a povolání. Největší odpůrce rovnosti pohlaví profesor František Weyr navrhoval ponechat v ústavě pouze obecná ustanovení o rovnosti občanů před zákonem a zcela vynechat zmínku o pohlaví. Jeho návrh byl nakonec přehlasován. Nová ústava byla přijata 29. února 1920 a kromě rovnosti pohlaví obsahovala také zásadu rovného volebního práva, Československo se tak zařadilo mezi země, které přiznaly ženám volební právo (např. Kanada, Austrálie, Sovětský svaz, Finsko, Dánsko, Norsko, Švédsko, Rakousko, Německo, Lucembursko, aj.). (Musilová, 2006)

I přes všechna formální uznání ženských práv, odpor proti ženám v politice nepolevoval. Jistou kritiku si ženská hnutí vysloužila i od Emanuela Rádl, který jim vytýkal, že se vzdali svého boje za emancipaci na úkor boje za podíl na politické moci, což pokládal za nebezpečné. Každý člověk má podle něj v životě nějaké poslání, poslání ženy tkví v péči o druhé, tento úkol je nadřazen principu rovnosti pohlaví. Kritika však zaznívala i z úst samotných žen, nebyly tak z politiky vylučovány jen muži, ale i samy sebou. (Musilová, 2006)

Nejaktivněji se do práce v Poslanecké sněmovně zapojovaly Františka Zeminová a Louisa Landová-Štychová. Přestože nadstranická spolupráce nebyla vítána, dokázaly se ženy shodnout na společných tématech bez ohledu na stranickou příslušnost. Byly to návrhy týkající se zlepšení péče o matky a děti, témata výchovy, vzdělání, boj s alkoholem, prostitucí, sociální péče. První návrh podaný ženou ve prospěch žen vzešel z iniciativy Alice Masarykové a týkal se žen a dětí válečných poškozeneců. Dalším významným krokem ke zrovnoprávnění bylo zrušení celibátu učitelek, tento návrh podala Božena Viková-Kunětická. Všechny poslankyně byly za svého působení v Revolučním národním hnutí velmi činné a podaly celou řadu návrhů, jen málo z nich však bylo přijato. Na problematiku dívčího a církevního školství se zaměřily Františka Zeminová a Louisa Landová-Štychová, školská problematika byla zájmem všech žen napříč politickým spektrem, stejně jako téma prostituce. (Musilová, 2006)

V meziválečném období se v Československu konaly celkem čtyřikrát volby, nejlepšího volebního výsledku dosáhly ženy na jaře 1920, kdy se do Národního shromáždění dostalo celkem třináct žen, o pět let později to bylo stejně jako v dalších volbách roku 1929 deset křesel a ve čtvrtých volbách (1935) dosáhly ženy nejhoršího výsledku, když získaly pouze osm mandátů. První senátní volby (1920) znamenaly pro ženy nejhorší výsledek, neboť obsadily pouze tři křesla, ve druhých (1925) a třetích (1929) obdržely celkem čtyři mandáty a čtvrté volby konané roku 1935 byly nejlepším výsledkem se ziskem pěti senátních mandátů. (Musilová, 2006)

Ustanovením dvoukomorového parlamentu roku 1920 se mnohé změnilo, hlavním tématem poslankyň a senátorek však i nadále byla zejména sociální sféra a „ženská témata“. Navázaly tak na aktivity svých předchůdkyň z Revolučního národního shromáždění, přesto se snažily překročit okraje genderově vymezených témat, což se jim poměrně dařilo i díky jejich většímu počtu. Žádná z žen však za celé meziválečné období nepronikla do vedoucích funkcí vyhrazených výhradně mužům. Nejaktivnější ženou mezi poslankyněmi a senátkami byla Františka Zeminová. Společné nadstranické návrhy se týkaly ochrany mateřství, mzdových a platových poměrů a sociálního pojištění. (Musilová, 2006)

Hospodářská krize a s ní související stále více rostoucí nezaměstnanost utvrdila odpor žen v politice ještě více v jejich přesvědčení, že ženy mají přenechat své pracovní místo mužům.

6.3 Emancipace a podíl na politické moci v letech 1948 - 1989

Roku 1949 vstoupil v platnost zákon o rodině, který odstraňoval poslední zbytky diskriminace ženy v rodinném právu – byla zrušena instituce hlavy rodiny, právo otce rozhodovat ve sporných záležitostech nahradil požadavek vzájemné dohody. Podobný zákon byl v Německé spolkové republice zaveden až počátkem 70. let.

Zrovnoprávnění pohlaví se po roce 1948 stalo součástí oficiální politiky státu. Zatímco na Západě si musely ženy svá práva vybojovat, u nás byla řada změn v postavení mužů a žen dosažena velmi rychle díky nařízení „shora“. Rozdíl ve vzdělanosti žen a mužů byl v Československu vyrovnán koncem 50. let, naproti tomu problém emancipace v Německé spolkové republice ještě v 70. letech spočíval v rozdílech vzdělání a kvalifikace. Wágnerová (1996) se domnívá, že právě v urychleném a snadném procesu zrovnoprávnění tkví dnešní problém uvědomění si postavení ženy ve společnosti, neboť ženy na Západě musely o svá práva tvrdě a dlouze bojovat, potřeba hájit ženská práva je v nich pevně zakotvena, neboť vědí, o co mohou přijít. Pro české ženy je jejich společenské postavení samozřejmé.

V marxistické teorii byla žena velmi důležitým objektem socialistické revoluce. Ideologie pozdního stalinismu však ženu osvobodila pouze pro její zařazení do pracovního procesu a napomohla vyvázání z tradičních rodinných vazeb. Emancipace se omezila pouze na vstup do zaměstnání. Přes tyto nepříznivé efekty však ženy získaly během 40 let trvajícího socialismu svůj vlastní status, ženy již nebyly definovány přes společenské postavení muže. Systém znárodňování pak napomohl jistému majetkovému zrovnoprávnění mezi muži a ženami, neboť drtivá většina vlastníků majetku byli právě muži. Důležitým atributem mužské moci a dominance je právě majetek, vyvlastňování pak ve svých důsledcích znamenalo oslabení společenské pozice mužů, čímž se do jisté míry vyrovnala hospodářská nerovnost mezi pohlavími. Socialismus tedy přinesl vysoký standard zrovnoprávnění na úkor vysoké přepracovanosti žen, brzkého odsunu dětí do jeslí, apod. (Wágnerová, 1996)

Komunistické Československo patřilo k zemím, v nichž platila zákonná kvóta, požadující 30 % zastoupení žen v parlamentu. (Havelková, 2002) Historicky první českou ministryní se stala sociální demokratka Ludmila Jankovcová v roce 1947 (tedy ještě před převratem a zákonnou kvótou) a v různých vládních funkcích setrvala až do roku 1963. Druhou ministryní se stala komunistická poslankyně Božena Macháčová-Dostálová, která

působila v resortu lehkého průmyslu v letech 1954 - 1968. V letech 1969 - 1970 ve vládě působila ještě Růžena Brabcová. v období normalizace se však v české ani federální vládě již žádná žena neobjevila. (Havelková, 2006)

Za 40 let trvání socialistické vlády v Československu se tedy nijak významně neprofilovaly v totalitních mocenských strukturách ani jedna žena, a to nejen z důvodu, že proniknout do těchto struktur bylo velmi obtížné, ale i proto, že ženy tato angažovanost v odcizeném způsobu existence nelákala. Naopak se v politice objevovaly vždy, když došlo k uvolnění režimu. Velmi významně byly zastoupeny v českém disentu, a to až nadproporčně, zejména v Chartě 77, v níž bylo téměř 30 % mluvčích ženského pohlaví. (Wágnerová, 1996)

Přes své mimořádné zásluhy v disentu se překvapivě ženy po roce 1989 z politiky téměř vytratily. Wágnerová (1996) to připisuje samozřejmosti, s jakou ženy nabyly své relativní rovnoprávnosti a solidaritě žen a mužů, neboť na počátku svého osamostatnění ženy nestály proti mužům, ale proti rakouskému státu. I za socialismu měli muži a ženy společného protivníka, jímž bylo státní zřízení.

6.4 Politická participace žen po roce 1989

Zrušením nuceného zastoupení žen v parlamentu poklesl počet žen v období 1992 - 1996 na pouhých 8,6 %, čímž se dostal na úroveň let 1946 - 1948. Volby v roce 1998 znamenaly zvýšení počtu žen na 15,3 %. Počet žen v polistopadových vládách je ještě nižší (počítáno do voleb konaných v roce 2006). Dagmar Burešová působila jako ministryně spravedlnosti v letech 1989 - 1990, Květoslava Kořínková jako ministryně kontroly ve federální vládě a Vlasta Štěpová jako ministryně obchodu v české vládě v letech 1990 - 1992, jako ministryně spravedlnosti pracovala také Vlasta Parkanová, v resortu zdravotnictví působila Zuzana Roithová, obě dvě v letech 1997 - 1998. Po volbách 1998 se ve vládě žádná žena neobjevila. To změnily až další volby v roce 2002, kdy sociální demokracie dosadila do křesla ministerstva školství Petru Buzkovou, ministryní zdravotnictví se stala Marie Součková, kterou vystřídala Milada Emerová, další ministryní v této vládě byla Dana Bérová v resortu informatiky. (Havelková, 2002)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 METODOLOGICKÁ ČÁST

7.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumu je odpovědět na otázku „Jaké postavení zaujímá žena (politická) v českém politickém prostředí?“, s ohledem na genderové stereotypy, postavení žen ve vedoucích funkcích a rozdílech v chápání výkonu politické funkce mezi muži a ženami. Stěžejním tématem jsou vlastní zkušenosti samotných oslovených političek – důvody vstupu do politiky, zda se setkali s nutností vyvinout větší úsilí na dosažení stejné funkce ve srovnání se snahou, kterou musel prokázat muž.

Jako důležitý vnímám i postoj političek ke kvótám a kurzům pro budoucí političky. Podstatný je také názor o regionální a parlamentní úrovni politiky, a zda je pro vstup žen do politiky vhodnější komunální sféra.

7.2 Výzkumná strategie

Hlavním cílem mé práce je zobrazit autentické zkušenosti z postavení ženy v politice. Takto nabyté skutečnosti umožňuje zobrazit ve své šíři pouze kvalitativní výzkum.

V kvalitativním výzkumu nejde o zevšeobecnění, ale o proniknutí do jádra dané problematiky, o nový pohled v dosud neviděných souvislostech. Primárním účelem kvalitativního výzkumu není ověřování již známých teorií, ale odhalení nových skutečností a vytvoření teorie nové. (Hendl, 2005)

Kvalitativní výzkum používá ke zkoumání jevů různé přístupy, které vycházejí ze základních výzkumných paradigmat:

- fenomenologie
- hermeneutiky
- zakotvené teorie
- konstruktivismu.

7.3 Výzkumné metody získávání dat

Ke zvýšení validity výzkumu jsem zvolila triangulaci, a to kombinaci metod rozhovoru, dotazníku a analýza dokumentů.

7.3.1 Metoda rozhovoru

Dotazování je považováno za hlavní metodu kvalitativního výzkumu a označuje se jako hloubkový rozhovor. Jeho prostřednictvím jsou zkoumány členové určité specifické sociální skupiny či prostředí. Badatel se pomocí otázek snaží porozumět respondentovu vidění světa. Hlavními typy rozhovoru je polostrukturovaný a nestrukturovaný (narativní) rozhovor. (Švaříček a Šed'ová, 2004) Polostrukturovaný rozhovor umožňuje díky své flexibilitě řazení otázek dostatečnou volnost pro respondenty a jejich názory, stejně jako badateli nedržet se přesně stanovených otázek, ale aktuálně reagovat na momentálně vzniklou situaci. I z těchto důvodů jsem pro svůj výzkum zvolila právě techniku interviewu.

7.3.2 Dotazník s otevřenými otázkami

Tato technika dotazování se používá nejčastěji k osvětlení získaných informací pozorováním nebo jiným typem dotazování. Výsledkem jsou odpovědi napsané respondenty. Respondent na otázky odpovídá, jak nejlépe umí, podmínkou je dostatek času k vyplnění dotazníku. Zpracování získaných dat probíhá podobným způsobem jako u strukturovaného dotazování. (Hendl 2005)

7.3.3 Analýza dokumentů

Za dokumenty jsou považována taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum. Existují dokumenty osobní, úřední, archivní data, výstupy masových médií, virtuální a předmětná data. Ve vztahu k událostem se rozlišují současné dokumenty, retrospektivní, primární a sekundární dokumenty. (Hendl, 2005)

7.4 Výzkumný vzorek

Kvalitativní výzkum se nesnaží generalizovat, proto není pro výběr výzkumného vzorku důležitý náhodný výběr, jako je tomu u výzkumu kvantitativního. Nejde v něm o co největší rozmanitost a počet respondentů, ale o proniknutí do způsobu prožívání vybraných situací několika pečlivě vybraných jedinců. (Hendl, 1997)

Sekundárním cílem mé práce je zjistit nakolik se liší zkušenosti političek v regionální a parlamentní sféře. Proto byl výběr dotazovaných uzpůsoben tomuto záměru,

a zvolené respondentky se skutečně pohybují od nejnižších pater komunální politiky až pod úroveň parlamentní.

7.5 Sběr dat

Vzhledem ke zvolené metodě polostrukturovaného rozhovoru jsem si předem připravila okruhy a otázky bez nutnosti dodržovat jejich pořadí při kladení. Předpokládala jsem, že v průběhu rozhovoru budu klást i doplňující dotazy. Rozhovory probíhaly v průběhu měsíců dubna a května 2009. Průměrná délka se pohybovala okolo 15 - 30 minut. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a poté přepsala. Oslovené političky byly srozuměny s účelem rozhovoru a přislíbila jsem jim poslat konečnou verzi mé práce. Rozhovory jsou přiloženy na CD.

7.6 Operacionalizace dílčích výzkumných otázek

DVO 1: Co Vás přimělo angažovat se v politice?

Bylo to z důvodu potřeby změny?

Vstupovala jste do politiky s nějakými ideály?

DVO 2: Obecně se má za to, že v politice je málo žen, cítíte osobně toto jako nedostatek?

Necítíte se v tomto prostředí někdy osamocně?

DVO 3: Řada odborníků, zabývajících se touto problematikou, se shodla na tom, že pro vstup do politiky je pro ženu vhodnější regionální scéna. Souhlasíte s tím?

Jak moc a v čem si myslíte, že se liší parlamentní a komunální úroveň?

DVO 4: Fórum 50 % pořádá kurz pro ženy a jejich vstup do politiky. Pokládáte jej za užitečný? Absolvovala byste ho?

DVO 5: Jaký je váš postoj ke kvótám? Jste pro jejich zavedení i v České politice?

DVO 6: Samy političky hovoří o tom, že muži mají jiný způsob jednání, tzv. „něco za něco“, setkala jste se s tím?

Sociologové hovoří o tom, že zatímco muži jsou na prostředí v politice připravováni již od útlého věku, žena je směřována k péči o rodinu atd., je proto pro ni těžší se v politice uplatnit, protože není na tento mužský svět s mužským pravidly zvyklá. Souhlasíte?

DVO 7: Musela jste vyvinout větší úsilí k dosažení stejného cíle než muž, jenom proto, že jste žena?

DVO 8: Často se hovoří o tom, že ženy by měly být ve větší míře v politice zastoupeny i z důvodu zkulturnění politického prostředí? Domníváte se, že by k něčemu takovému došlo?

DVO 9: Čím si vysvětlujete, že ženy političky, bývají málokdy opakovaně zvoleny do vysokých funkcí a postů?

DVO 10: Pokud dělají novináři rozhovor s ženou političkou, nikdy nevynechají otázku týkající se skloubení rodinného a politického života, setkáváte se tím taky?

8 EMPIRICKÁ ČÁST

8.1 Stručné charakteristiky účastnic výzkumu

Výzkumu se zúčastnily čtyři političky. Starostka Záhorevic Ing. Jana Šašínková (členka KDU-ČSL), zlínská radní pro oblast sociálních věcí, národnostní otázky a menšiny Mgr. Taťána Nersesjan (ČSSD), primátorka Zlína PhDr. Irena Ondrová (členka ODS) a senátorka PaedDr. Alena Gajdůšková (ČSSD).

8.2 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

8.2.1 Vstup do politiky

Zatímco pro Irenu Ondrovou a Taťánu Nersesjan byla hlavním impulsem vstupu do politiky touha něco změnit a aktivně se podílet na vytváření politiky, Jana Šašínková a Alena Gajdůšková se politicky angažovaly na základě vnějšího podnětu. Pro Irenu Ondrovou byla stěžejní změna politického režimu, do politiky vstupovala s určitými ideály, které se od reality nijak nelišily, i když přiznává, že jí vadí účast lidí, kteří vidí v politice pouze kariéerní postup.

Irena Ondrová: *Po roce 89...prostě nestačilo chodit na náměstí a demonstrovat...cítila jsem, že se na naskytla i šance, proto a aktivně do toho vstoupit a aktivně měnit...Do politiky se navezli i lidi, kteří prostě v politice vidí pouze výtah, k moci ke kariéře, a prostě k osobním zájmům a je těžké působit vedle nich, protože člověk, který má ty ideály,...jde jim o zisky...*

Alena Gajdůšková: *...já jsem v politické sféře, začala působit v roce 86 nebo 87 a to mě prostě navrhly tenkrát ženy, Svaz žen, jako kandidátku na poslankyni národního výboru, tenkrát městského národního výboru. Takže prostě bylo mi to nabídnuto, byla jsem oslovena no a já jsem to neodmítla, protože když jsem si tenkrát vymínila, že půjdu, ale na tu úroveň městského národního výboru, dali mi na vybranou ještě tu úroveň tehdy okresního výboru a já jsem si říkala, že budu ve městě, protože tam vidím možnost řešit i konkrétní problémy konkrétních lidí a s tím jsem tedy do toho šla, takže ten impuls nebyl můj vlast-*

ním, dneska by se dalo přirovnat k něčemu, čemu se říká kvóty, protože tehdy v tom režimu byly ty kvóty také, a ta kvóta, do které mě oslovili, protože ji potřebovali naplnit, byla kolonka - žena do 35 let ...v 90. roce potom ve svobodných volbách jsem kandidovala,...a ty volby jsem vyhrála, čehož si do dneška nesmírně vážím, protože lidé ocenili moji práci i když jsem jaksi za toho bývalého režimu, před sametovou revolucí, v té veřejné správě byla.

Taťána Nersesjan: *Vstupovala jsem z důvodu, že se mě řada věcí, která se dělá, jak se vyvíjely věci, řekněme nelíbily...hlavně jsem měla pocit, že by se politika mohla ubírat jinudy nebo měla ubírat jinudy, než se do té doby ubírala...je faktem, že řadový člen strany asi nemá možnost něco měnit, co každopádně má, tak má větší přístup k informacím a má možnost se ptát těch lidí, kteří jsou ve funkcích, co dělají proto, aby něco bylo jinak, ale ne.*

Jana Šašinková: *Nebylo to mé dobrovolné rozhodnutí, protože jsem do komunální politiky vstupovala ve 44 letech a přiznám se, že jsem se chtěla ještě dále věnovat svému původnímu povolání. Vzhledem k tomu, že p. starosta odcházel do starobního důchodu a nechtěl již dále kandidovat, byla jsem přemlouvána oběma politickými stranami, které v naší obci sestavují kandidátní listiny, abych na tento post kandidovala. Po dlouhém přemlouvání jsem souhlasila.*

8.2.2 Nedostatek žen v politice

Alena Gajdůšková hovoří o nutnosti překonat 30 % hranici ženského zastoupení v politice. Tam, kde jsou ve větší míře zastoupeny ženy, dochází k zodpovědnějším a uvážlivějším krokům. I Taťána Nersesjan chápe ženy v politice jako pozitivum, uvádí však, že zlínská radnice je na tom v porovnání s jinými kraji velmi dobře. Ženy podle ní vnášejí do politiky harmoničtější pohled a dokáží řešit problémy s nadhledem. Jana Šašinková si také si vědoma nízkého zastoupení žen, ale uvádí, že v komunální politice se ženy vyskytují častěji. Podle Ireny Ondrové je v politice právě tolik žen, kolik jich tam má být, neboť je to podle ní pouze osobní rozhodnutí vstoupit do politiky. Zároveň by nechtěla mít kvůli kvótám v politice řadu nekvalitní žen je proto, aby se naplnily normy.

Irena Ondrová: ...já myslím, že, kdo chce, ať jde. Jde čistě, čistě a jenom o jejich rozhodnutí, o tom, a v mnoha případech o podpoře teda o ničem jiném to není. A jestliže lidi, říkají, že podle kvót a tak, prostě žádný kvóty, když tam půjde, já nevím, prostě nekvalitní ženský, tak prostě je to špatně, může tam zase naopak padesát procent nekvalitních chlapů, je to o tom samém. Mělo by to být prostě o úrovni, té ženské o jejím smyslu pro povinnost

Alena Gajdušková: ...je ten problém v tom, že jejich v podstatě nikde, v parlamentu teda určitě ne, nepřekračujeme tu základní hranici 30 %... firmy, které v jejichž top managementy jsou ženy zastoupeny výrazně, tedy nebo kde přímo jsou ženy, takže jsou úspěšnější...ukazuje se, že tam, kde jsou zastoupeny ženy, tak méně riskuje, ta rozhodnutí jsou taková zodpovědnější, uvážlivější, a proto v této chvíli se nedostávají do těch problémů, do kterých se dostávají...

Tat'ána Nersesjan: No co se týče žen v radě Zlína, tak jsme na tom jako rekordmani v republice, takže si myslím, že i když pořád to je méně než polovina, tak je to velký úspěch a řekla bych posun k tomu trendu, aby žen bylo v politice více. Myslím si, že je to dobře, když je žen více...Já vnímám ten prvek opravdu pozitivně, můžu to posoudit, mám další dvě kolegyně v radě a řekla bych, že to vnáší víc harmonie do celkového pohledu, náhledu na jednotlivé problémy, jednotlivé řešení, takže v tomto je to určitě pozitivní.

Jana Šašínková: Je skutečností, že v politice je málo žen, i když v komunální politice žen přibývá – na Uherskobrodsku (jsou starostkami 2 ženy) a Uherskohradištsku (jsou starostkami tuším 3 nebo 4 ženy) a posty místostarostů jsou ženami ještě více obsazovány než posty starostů. Ale pokud srovnávám naše aglomerace třeba se Vsetínkem nebo Kroměřížskem – tam je v komunální politice na těchto postech daleko více žen. Pocit osamocení při jednáních nemám.

8.2.3 Komunální a parlamentní sféra

Všechny dotázané se shodly na rozdílnosti komunální a parlamentní politiky, kterou vidí především řešení konkrétnějších problémů. Irena Ondrová považuje díky svým zkušenostem ze Senátu komunální politiku jako mnohem náročnější. Říká, že na regionální

úrovni je člověk nucen orientovat se v celé řadě problémů, o kterých třeba mnoho neví, navíc je zde mnohem více přítomen lidský element, neboť lidé chtějí mluvit s konkrétním člověkem. Taťána Nersesjan a Alena Gajdušková se shodují v tom, že komunální úroveň politiky by měl projít každý politik, umožní mu to vidět věci z jiných úhlů. Alena Gajdušková vidí dva hlavní důvody, proč jsou ženy více na regionální úrovni politiky, zatímco na té parlamentní chybí. Prvním z nich je otázka bydliště a organizace rodinného života. Druhým faktorem je otázka finančního ohodnocení vykonávané funkce. Jana Šašinková považuje parlamentní úroveň více spjatou se zákulisními dohodami a nevidí příliš velkou možnost prosazení samostatného názoru.

Irena Ondrová: *Je to o něčem jiném, protože vlastně v té komunální politice vidí, když to teda jde, když to má vůli, nástroje a přesvědčení vnitřní, tak si myslím, že...jdou vidět konkrétní výsledky, že to víc naplňuje. A jako v té vyšší politice, musím být třeba jako by víc schovanější, tak je vidět v televizi, v těch debatách, ale jako nedochází k tolika obtížím... protože oni ty politici, tady na komunální politice, je to vlastně dennodenně od první po poslední návštěvu, která je teda během dneška přijde, tak je to, co bod jednání, tak je to nějaký problém, je to velmi konkrétní pro mě třeba, a teď mluvím jako primátorka, pro mě to znamená, že rychle se přeorientovalat, v tom problému... Já jsem byla vlastně předsedkyní senátního kulturního výboru, tam je prostě servis, jste jakoby chráněni, chráněni před tím střetem, někdy hodně zlýma zkušenostma, ...nedostanou se k vám, protože přijdou lidi na výbor a tam se, řekla bych na velmi vysoké úrovni zbaví...*

Alena Gajdušková: *No, já si myslím, že to nezní zase tak, že je vhodnější – není vhodnější. Na komunální úrovni by měl začínat každý v politice, bez ohledu na pohlaví, protože ... řeší ty naprosto konkrétní problémy konkrétních lidí, tak potom samozřejmě dokáže vidět ty věci jinak, když už poté je, nasbírání zkušenosti, dokáže potom vidět věci jinak, když potom je ve vysoké politice. Je pravda, že myslím, si že tam hrajou roli dva faktory, v tom proč ženy v komunální politice jsou a potom v těch vyšších patrech nejsou. Ten jeden je samozřejmě to, že komunální politika se odehrává v místě bydliště, takže nemusíte daleko dojíždět, při troše organizačních schopností samozřejmě zvládnete rodinu, zvládnete i tu veřejnou funkci. Jít do vyšších úrovní samozřejmě už potom je tam ten problém toho, že musíte dojíždět,*

že třeba celý týden nejste doma atd., což pro ženu je samozřejmě obtížnější než pro muže, bohužel leckdy u nás tak to pořád funguje a takto to je. Nicméně, tam hraje ještě podle mého názoru druhý faktor, protože že ta komunální politika je povětšinou skutečně pouze o práci, tam málokde ti zastupitelé z toho mají nějaké prostě velké výhody, nebo ani to není nějak zvlášť honorované, řádové zastupitelstvo má skutečně minimum nějakých, jak bych to řekla, financí, nebo nějakých odměn, a ty které má tak mu maximálně uhradí náhrady, náklady, které přece jenom jsou s tou funkcí spojeny jsou, ať již jsou telefony, ježdění atd., či jiné záležitosti. Samozřejmě, čím výš v té politické hierarchii jste, tak tím je to zajímavější, protože už dneska na krajích jsou to placené funkce..

Tat'ána Nersesjan: *Určitě je dobré, když ten člověk má nějaké zkušenosti z regionu, protože začne řešit otázky a problematiku, kterou se zabývá dnes a denně lidi po celé republice a měla by do toho vidět. Jako takový fakt, že bez praxe, bez ničeho rovnou do vysoké politiky, to, pokud ten člověk není dostatečně vnímavý, empatický a nesnaží se komunikovat a hodně poznávat a vžít se do těch problémů, tak je to podstatně, si myslím méně kvalitní práce...je obrovský rozdíl mezi komunální politikou v malé obci, velkém městě, mezi městem a krajem a ještě větší rozdíl předpokládám, že je mezi komunální politikou a parlamentní.*

Jana Šašinková: *Plně se s jejich názorem ztotožňuji, i když si myslím, že přítomnost žen v parlamentní politice má také své velké opodstatnění – ženy se totiž dle mého názoru dívají na problémy jinými očima než muži, ženy jsou odpovědnější, muži nad spoustou věcí mávnou rukou a neřeší problém do hloubky. V parlamentní politice se opravdu už moc politikaří, a pokud máte vlastní názor na věc, nemůžete prorazit, kdežto v komunální politice každý názor vezmeme v úvahu a vyhodnotíme. Navíc regionální prostředí je přece jenom domácí prostředí.*

8.2.4 Podpora žen ve vstupu do politiky

Zatímco Tat'ána Nersesjan a Alena Gajdůšková vítají možnost zúčastnit se kurzů pro vstup do politiky, sama Alena Gajdůšková jich již několik absolvovala a považuje je za velmi obohacující, Jana Šašinková i Irena Ondrová v této iniciativě nevidí příliš smysl a něčeho podobného by se nezúčastnily.

Irena Ondrová: *Mě je to úplně jedno, já bych do toho vůbec nešla,...jako přes kurz jít do politiky, to si myslím, že to je jako šílené. Prostě ženská musí vědět, že dá svůj čas, svoji energii, že půjde stranou, já říkám, že bych nikdy nešla s malým dítětem do politiky...Já jsem měla to štěstí, že vlastně jsem mohla jít do politiky, až jsem měla skoro dospělého syna, jo. A měli jsme už jako vybudovaný věci, který jsou běžný, třeba bydlení a tak, ale abych teda chodila kojit s odpuštěním někam do kanceláře. To bych v životě neudělala, to si myslím, že je hodně takový jako feministický a že to není dobře.*

Alena Gajdůšková: *Považuji to za velmi užitečné a mluvím z vlastní zkušenosti protože jsem absolvovala už dvě setkání.*

Taťána Nersesjan: *Já jsem ty nabídky měla na různé kurzy,...bohužel, se mi to vždy překrylo, s nějakých z časových důvodů, takže jsem nemohla. Kdybych měla dost časového prostoru, asi bych se na to dala, problém je ten, že od té doby, co jsem tady, je, ještě vlastně dojíždím, takže je to půl hodiny časově, atd., akce, večery, víkendy, takže je to těžké na cokoliv si najít čas, kromě práce.*

Jana Šašinková: *Já určitě ne, protože nějaké kurzy jsou jen teoretické, ale praxe denně ukazuje na jiné problémy, s nimiž se musí člověk poprat a žádná příručka mu ho nevyřeší.*

8.2.5 Kvóty

Kvóty a jejich možné zavedení se setkaly s nesouhlasem u Ireny Ondrové a Jany Šašinkové, Taťána Nersesjan není výslovně proti, ale nepovažuje za příliš rozumné naplňovat kvóty nekvalitními lidmi. Alena Gajdůšková však vidí v kvótách jedinou cestu, jak zajistit dostatečný počet žen v rozhodovacím procesu.

Irena Ondrová: *...já jsem odpůrce kvót, ...za minulého režimu jsem si kvót zažily víc než dost.*

Alena Gajdušková: *...jestliže ta společnost ucítí tu potřebu, a je prokazatelná, i logickou úvahou že v České republice mají v průměru vyšší vzdělání než muži, tak je to absurdní situace, že přitom v té společnosti rozhodují muži...Pokud by skutečně věci fungovaly normálně, vyváženě, samozřejmě není potřeba a nech jakákoliv opatření...takže je třeba tomu pomoc a ukázalo se, že skutečně ze všech zemí, kde ty kvóty byly tím, tou nejzazší cestou...*

Tat'ána Nersesjan: *Já musím říct, že s kvótami mám zkušenosti, protože v rámci ČSSD jsou určité kvóty, a to nejenom směrem k ženám, směrem k mladým a podobně. Je to hrozně rozporuplné. Je to věc, která obecně a v tom ideálu je dobře, ale vždycky nějakým způsobem zneužitelná a někdy je to třeba opravdu i na úkor kvality, ale já nechci počítat kvality. Pokud někdo má předpoklady, ale nemá ty kvality, tam si myslím, že by ta šance měla být, jo, ale zase za každou cenu naplnit kvóty, jestliže nemáme ty předpoklady. Je to složitá otázka, já kdybych se teďka měla rozhodovat, určitě si sežvu tým odborníků a budu hledat cesty a dávat si pro a proti na misku vah, nemůžu jednoznačně říct: Ano, kvóty, stoprocentně nutné. Spíš bych hledala možná i jiné cesty, ale zároveň, aby ty dveře zůstaly otevřené pro ženy.*

Jana Šašínková: *Nejsem pro zavedení kvót, protože je to dle mého soudu nesmysl. Ženy musí být především samy přesvědčeny, že chtějí politiku dělat, samy se musí dobrovolně rozhodnout, zda chtějí kandidovat na posty nejvyšší. Kvotace je pro mě jakýmsi „donucovacím“ prostředkem.*

8.2.6 Mužské jednání

Všechny dotazované se shodly na jiném způsobu mužského uvažování. Dodávaly však, že se jedná o obecný jev. Ženy jsou podle nich větší idealistky a v politice nevidí pouze postup v kariérním žebříčku. Tím, že má žena rodinu, uznává jiné hodnoty než muž. Zároveň jsou muži zvyklí jednat jiným stylem, než na jaké jsou ženy zvyklé.

Irena Ondrová: *Muži mají jiný způsob uvažování, ale není to jenom ve vysoké politice, ale je to třeba i na úrovni i velkých měst, jako Zlín, Praha, tam si myslím, že tohleto je hodně*

podobné, jo, že na malých obcích, kde je jenom starosta a pár zastupitelů, tak je to úplně jiný, vůbec netuší starostové malých obcí o čem je ta krajská politika.

Alena Gajdůšková: *Asi to tak je, je pravda, že ženy jsou takové víc idealistky, obecně, takže nemají tu potřebu jednat tímto způsobem. Tak je to docela pravděpodobné, Muž je uzpůsoben k tomu, aby soutěžil, aby bojoval, Žena nepotřebuje bojovat a taky si nepotřebuje nijak nic dokazovat, zvláště pokud má děti, tak její život může mít pocit životního naplnění a všechno další co dělá tak prostě dělá proto, že chce mít ty děti. atd. Kdežto muž prostě to nemá, to je jednoduché. A vzhledem k tomu, a to je také důsledek toho rozdělení rolí v rodinách, protože i ten muž má děti samozřejmě a pokud by to rozdělení tam bylo, jak bych to řekla spravedlivější, tak i muži by mohli mít naplněný život tím, že ty děti mají, ale zatím to tak není... Ale já musím být poctivá a objektivní a znám muže, kteří skutečně dělají a pracují v politice a považují to za své poslání a nehledí jaksi na to, co za to mají,... když jsou přesvědčení o tom, že ty věci jsou správné, tak je dělají...*

Tat'ána Nersesjan:...*Rozdíl je opravdu rozdíly mezi řekněme ženským a mužským uvažováním nebo nějakým stylem. To, že opravdu muži mají větší předpoklady, jako obecně dá se říct, zase jsou výjimky a ...obecně předpoklady k nějakému tvrdšímu jednání v boji, tlaku, nátlaku atd., asi to tak bude. Ale já si myslím, že politika by neměla být obojně nátlaková, proto si právě myslím, že je třeba, aby ty ženy i když někdy to vypadá, jak kdyby ani dál neměly jasno... že to je o určitém jejich řekněme handicapu historicky, protože většinou dřív, dneska už se situace také mění do určité míry, žena měla partnera, věnovala se rodině, dětem, domácnosti atd. Jí jakoby ten prostor nezbyval na politiku a pokud i v době, kdy jí odrostly děti a ona se tomu chtěla začít věnovat, mnohdy už vlastně měla takový skluz a ti muži byli v nějakém předstihu, měli větší zkušenosti, už prošli těma funkcemi, těma zkušenostmi, rozhledem, a stávali se jakoby vhodnějšími adepty na tu kterou funkci, takže nakonec do nich byli nominováni, protože byl počet, jakoby že ta žena dost zkušeností.*

Jana Šašinková: *Ano, setkala.*

8.2.7 Větší úsilí

Irena Ondrová i Alena Gajdůšková se již ocitly v situaci, kdy musely vyvinout mnohem větší úsilí než jejich mužští protějšky. Naopak Taťána Nersesjan a Jana Šašinková si podobnou situaci neuvědomují.

Irena Ondrová: ... to určitě, protože v podstatě, jako když se ženská má rodinu a to pokud vím, tak mají skoro všechny ženský v politice, který já znám, tak prostě kus srdce, kus jí to bere. A zase na druhou stranu si myslím, že takovým těm celoživotním který některý ženský absolvují, když jdete třeba na „kdo chce přežít“ tak si myslím, že má tendenci podávat, daleko větší výkony než chlapi a jsou třeba špičkoví manažeři, ale my jsme ženský mají tu výhodu bych řekla, na jednu stranu výhodu, na druhou stranu nevýhodu, že jsou schopny dělat mnoho věcí zároveň, jsou schopny rozptylovat své myšlení ... kdežto chlap potřebuje kolem sebe štáb a prostě servis. Mají jiný způsob myšlení...

Alena Gajdůšková: Ano, to je pravda.

Taťána Nersesjan: Já si takovou situaci neuvědomuju, možná v momentě, kdyby se rozhodovalo... Víte co, to je hrozně složité, já jsem v politice, jako ve straně dlouho, a opravdu to prochází takovým postupným vývojem... tyhle rozhodování kolikrát jsou závislé nejenom na schopnostech, které ten člověk opravu umí, ale hodně dané je to i tím, jak umí komunikovat, jak umí prezentovat, jak umí třeba něco prodat, zda to umí a velmi často je to i v podvědomých procesech sympatie a antipatie. Takže tady takhle nemůžu říct, že bych dokázala, že umím víc než někdo druhý, spíš to bylo víc o té komunikaci a o té, o tom mít prostor a čas se bavit s lidma a vnímat třeba je, tady v této oblasti.

Jana Šašinková: Ne, nemusela (z pohledu zajišťování věcí pro obec). Ale bohužel jsem musela v mnohých případech vyvinout větší úsilí v dosažení určitého cíle v souvislosti s některými občany obce - muži, především těch starších věkových skupin, kteří si na postu starosty nedovedou představit ženu, protože to je odjakživa práce pro chlapa a tady musíte přesvědčit pilnou práci, tím, že je za Vámi něco vidět.

8.2.8 Zkulturnění politické scény

Většina dotázaných souhlasí s tím, že větší počet žen v politice by přispěl k jejímu zkulturnění. Podle osobních zkušeností Taťány Nersesjan ženy vnáší do politiky jinou atmosféru a její mužští političtí kolegové ji to sami potvrzují. Irena Ondrová uvádí, že přestože je v radě města jediná žena, atmosféra v ní je dostatečně kultivované i bez většího počtu žen.

Irena Ondrová: *...já jsem v zlínské radě města jediná ženská, a deset chlapů a máme tu koalici ODS, ČSSD a KDU-ČSL, tři strany, který jako to maj dělat svoje, prostě musí se to odvažovat na lékárnických vahách, a vlastně nějaký dohody, kompromisy, a tak, musím říct, že jsem taky musela hodně učit, prostě jsem byla zvyklá, že to bude prostě, kdežto tady se musím dohadovat, je to špatně, musíme dojít k nějakým kompromisům a já jsem učila hodně vyjednávat,... a jinak, co se týká kultivace, tak já jsem, vůbec jsem se jako kultivování a v žádném případě nesouhlasím.*

Alena Gajdušková: *Já si myslím, že to nemůže být stereotyp, že ta sociologie skutečně funguje, jestliže se to dostane přes 30 %, tak to prostě mění a moje zkušenost to potvrzuje, jí jsem byla 4 roky jsem byla velmi kultivovaném prostředí senátorského klub, kde to bal malá skupina,..velmi kultivované prostředí*

Taťána Nersesjan: *Jak jsem říkala, už jsem se s tím setkala i v reakci od našich kolegů třeba v radě a podobně, kteří opravdu, že jsou to sami chlapi, ten průběh je podstatně jiný, a že vlastně vnášíme do toho nějakou atmosféru jinou. Myslím, že říkali, jemnější, kultivovanější, že prostě vnímají tady ten rozdíl toho jednání.*

Jana Šašinková: *Zcela určitě ano.*

8.2.9 Opakované zvolení

Na problematiku znovuzvolení se každá z respondentek dívá jinak. Jana Šašinková vidí příčinu v náročnosti a odpovědnosti veřejné funkce. Taťána Nersesjan se domnívá, že

ženy obecně méně lpí na funkcích a kariéře, proto pro ně není znovuzvolení zásadní záležitostí. Pro muže je kariéra velmi důležitá a dokáží pro ni udělat daleko víc.

Irena Ondrová: ... *já si myslím, že kdybych jako, že půjdu do sněmovních voleb, tak se do té sněmovny dostanu. Myslím, že jo.*

Alena Gajdušková: *To je možná tím, že ....tam nemají koho dát, je to o tom zapracování.*

Tat'ána Nersesjan: *No já si myslím, že ženy všeobecně méně lpí na nějakých kariérních věcech a ambicích, že mají vyvážené hodnoty, opravdu té rodiny, i třeba přátel, i nějakých koníčků. Že mají takový harmoničtější životní styl, já bych řekla, že muži jsou více upnuti jednostranně k té práci a že pro něj to natolik bod číslo jedno v životě, že možná proto dokážou udělat podstatně víc, všechno možné a někdy až nemožné.*

Jana Šašinková: *Tak otázkou je, zda mají vůbec chuť dále v politice pracovat, takže se vůbec třeba pro další volební období na kandidátní listinu nenapiší, nebo se napiší, ale dále nechtějí v této funkci pracovat, i když třeba získají od svých voličů největší počet hlasů, protože už ví, jaké úskalí tato práce obnáší. To není odpracovat si 8 hodin a v klidu jít domů, tady člověk tráví spoustu času navíc, má velikou zodpovědnost, musí dodržovat velkou přehršel někdy až nesmyslných zákonů a bohužel my, ženy jsme zodpovědné, takže neumíme spoustu věcí hodit za hlavu, přemýšlíme nad nimi a to nás moc ubíjí.*

8.2.10 Ženy političky v médiích

Jana Šašinková se s podobnými otázkami zatím nesešla, ostatní ženy ovšem ano, a považují to za něco, co by nemělo být. Tat'ána Nersesjan dokonce považuje otázky tohoto typu za přežitek, neboť v dnešní době se muži měli podílet na chodu domácnosti a péči o rodinu naprosto stejně.

Irena Ondrová: *A chlapa ne, jo...je to takový divný, jo...jako neřekla bych jako...ptají se mě určitě na koničky, co rodina, bydlení, vždycky jako, ale že by to nějakým ústředním té-*

matem, já si v tom teda hrabat ani nijak nenechám s odpuštěním jako, protože jsou určitý tabu, kam je nenechám jít dál. Já řeknu, že mám ráda pejska, zahradu a tak, ale to nikdo nemusí vědět ty další věci.

Alena Gajdůšková: *Přesně tak, to je ono... byla jsem nedávno v Lisabonu na jednání, které pořádal Výbor pro rovné příležitosti rady Evropy. To téma bylo účast žen v rozhodovacích procesech a byly ukázány výsledky průzkumu, kdy novináři dělali rozhovor s Angelou Merkelovou a Gerhardem Schröderem, které ho se novináři ptali, jak vidí vývoj světa, vztahy k Rusku, určení bezpečnosti, bezpečnosti obecně, no a té kancléřky se ptaly zdá se jí sexy ten muž nebo ten muž ...a něco podobného, takže jak to dokladovaly na tom, že i media prostě i u lidí, kteří už jasně prokázaly kvality, jsou pořád ten generový přístup.*

Tat'ána Nersesjan: *Já myslím, že to jsou jenom přežitky, a budeme doufat, že za dvacet roků se to nestane a nebo že se stejně tak budou ptát mužů, že ti muži opravdu by se měli podílet naprosto na stejně a to že mají možnost si teďka zkusit být na rodičovské to je taky velice dobře, protože ten jejich postup, já jsem v práci a ty jsi celý den doma, je velmi špatný a ten kdo si to zkusí velmi rád jde do práce odpočinout, takže myslím si, že ten vývoj někam směřuje, a že snad to bude lepší...*

Jana Šašínková: *Přiznám se, že já novináře příliš nemusím a navíc necítím potřebu se zviditelňovat, takže já osobně jsem se s touto otázkou nesetkala. Ale pokud by mi byla položena, řekla bych, že pro ženu političku je opravdu náročné skloubit politický a rodinný život. Já říkám, že po skončení pracovního dne, který končí různě v pozdních nočních hodinách, mě čeká doma další šichta – prádlo, zajištění obživy rodiny, atd.. Muž to má v tomto směru určitě jednodušší. Takže pokud chcete politiku dělat, musíte mít perfektní rodinné zázemí, toleranci všech členů rodiny a po zkušenostech i členy rodiny, kteří jsou schopni pomoci – např. pokazí se sekačka, syn ji zadarmo opraví, je potřeba něco přestěhovat – na koho se obrátit, než na členy své vlastní rodiny.*

ZÁVĚR

Genderové role si lidé osvojují již od svého narození, spolu s nimi ovšem přejímají také genderové stereotypy. Mezi nejrozšířenější patří mýtus ženy tvůrkyně rodinného zázemí a muže s vlastnostmi lovce. V politice je u ženy nejčastěji zmiňovaný stereotyp propojení rodinného a profesního života.

Postoje české veřejnosti k ženám v politice jsou kladné a většina občanů volá po vyšším zastoupení. Přesto je kromě institucionálních a individuálních bariér překážkou vnímání hlavní ženské role především ve vytváření rodinného zázemí a péče. Problém je také v nízkém sebehodnocení žen a nastavení mužských pravidel jednání ve veřejných funkcích.

Díky socialistickému režimu jakýkoliv systém kvót u české veřejnosti vzbuzuje negativní a odmítavé reakce. Na zkušenostech okolních vyspělých států se však ukazuje, že kvóty jsou velmi efektivní a zřejmě jediný možný způsob, jak dostat více žen v politiky, v relativně krátkém čase. Prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže je vlastní spíše ženám, neplatí to však pro všechny. Zejména pravicové političky spatřují ve vyrovnávacích akcích určitou degradaci. Levicově orientované političky však tvrdí, že bez určité dočasné pomoci se dnešní nízký počet žen v politice nezmění.

V průběhu postupné participace se jako nejvhodnější prostředek začleňování žen do politických funkcí ukázala práce, vzdělání a ekonomická nezávislost. Během socialistického režimu bylo politické zastoupení žen zajištěno systémem kvót, ty však zajišťovaly pouze fyzickou přítomnost žen. Se změnou režimu a zrušením kvót se výrazně změnilo i politické zastoupení žen, což vedlo k výrazně nižšímu počtu žen v politice.

V rámci příprav vstupu České republiky do Evropské unie bylo nutné začít se zabývat postavením ženy ve společnosti. Vláda proto v roce 1998 přijala národního akčního plánu „*Priority a postupy vlády v prosazování rovnosti mužů a žen*“ a zároveň ustanovila Ministerstvo práce a sociálních věcí koordinátorem problematiky mužů a žen.

Hlavní snahou této práce bylo přiblížit postavení žen v politice s důrazem na zapojení samotných akterek politických funkcí. Výsledkem provedeného výzkumu je, že lze jen s těžší jejich zkušenosti zevšeobecnit na všechny ženské zástupkyně působící v politice. Je-

jich názory a praktické zkušenosti se poměrně zásadně liší. Důvodem mohou být nejen různé sféry jejich působení (komunální a parlamentní úroveň), ale také jejich stranická příslušnost, to však není obsahem této práce. Většina z nich se shodla na nedostatku žen v politice, pouze dvě z nich však byly ochotny přistoupit na systém kvót. Všechny se však shodly na tom, že muži skutečně jednají jinak a mají jiný styl uvažování, při svých jednáních jsou tvrdší a bojovnější. Také jdou častěji do politiky s cílem kariérního postupu, což je u žen ojedinělé. Respondentky se také shodly na tom, že bez ohledu na pohlaví by si každý politik měl projít komunální politickou sférou, neboť je tato úroveň v mnohém odlišná od parlamentní. Za své působení se také většina z nich nesečkala z nutností vyvinout větší úsilí na dosažení určitého postu či výsledku než muž. Vyvrátily tak často zmiňovaný fakt, že nedosahují stejných funkcí jako muži přestože mají stejné schopnosti, vzdělání a zkušenosti jako jejich mužští kolegové. Většina z nich se také setkala s otázkami na svůj osobní a rodinný život a shodly, že muže se na takové věci nikdo neptá.

Pro zlepšení postavení ženy v české politice se jako klíčové jeví dosáhnutí hranice 30 % ženského zastoupení. Do té doby budou ženy vždy spíše výjimkou a nějakou změnu, ať už v politické kultuře či směřování politiky, nelze očekávat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOZOK, Gabriele. Ženy – rodina – moc. In HAUSEROVÁ, Eva (ed.) *Růže mezi trnům*. Praha: Zelený kruh, 1996. s. 38-40. ISBN 80-23843-52-4.
- [2] DAHLERUP, Drude. Increasing women's political representation: new trends in gender quotas. In Ballington, J. Karam, A., *Women in Parliament: Beyond Numbers*, Sweden: IDEA, 2005. s. 141-187. ISBN 91-85391-19-0.
- [3] FILADELFIOVÁ, Jarmila a RADIČOVÁ, Iveta a PULIŠ, Peter. (eds.) *Ženy v politice*. Bratislava: S. P. A. C. E., 2000. ISBN 80-88991-12-9.
- [4] FLASAROVÁ, Věra. Evropská unie jako tvůrkyně trendů a legislativy v oblasti genderové rovnosti v politice. In ZÁŘECKÁ, Petra. *Nebojme se kvót. Podpora vstupu žen do politiky: možnost uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50 %, 2008. s. 15-17. ISBN 978-80-254-1219-0.
- [5] HAVELKOVÁ, Hana Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989. In HAŠKOVÁ, Hana a kol. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s. 25-42. ISBN 80-7330-087-7.
- [6] HAVELKOVÁ, Hana. Politická reprezentace žen v České republice. In *Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Zájumové združenie žien Aspekt, 2002. s. 82-100. ISBN 80-85549-30-1.
- [7] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [8] JARKOVSKÁ, Lucie *Prohlédněme genderové stereotypy*. In FORMÁNKOVÁ, L. a RYTÍŘOVÁ, K. (eds.) *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 18-27. ISBN 80-903228-3-2.
- [9] JONÁŠOVÁ, Kateřina a JONNSONOVÁ, Pavla a KOTIŠOVÁ, Miluš. *Viditelná žena. The Visible Woman*. Praha: Prezidentak.cz, 2007. ISBN
- [10] KARSTEN, Hartmut. *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- [11] KOBOVÁ, Kubica a MAĐAROVÁ, Zuzana. *Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou*. Bratislava: Aspekt, 2007. ISBN 978-80-85549-67-6

- [12] KŘÍŽKOVÁ, Alena a PAVLICA, Karel. *Management genderových vztahů: Postavení žen a mužů v organizaci*. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-117-8.
- [13] KŘÍŽKOVÁ, Alena a VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Sociální kontext života žen pracujících v řídicích pozicích. Analýza odlišností životních postojů a názorů mužů a žen v české společnosti v závislosti na jejich pracovním postavení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. ISBN 80-7330-035-4.
- [14] LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-030-3.
- [15] MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Hradec Králové: Veduta, 2007. ISBN 978-80-86-829-31-9.
- [16] NOVÁKOVÁ, Jolana. (ed.) *Gender mainstreaming*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-86552-35-7.
- [17] OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- [18] PACHTA, Lukáš. Kvóty – účinný a rozšířený nástroj pro zvýšení zastoupení žen v politice. In *Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?* Praha: Fórum 50 %, 2008. s. 35-45.
- [19] PAVLÍK, Petr. Originální experiment české vlády aneb jak prosazovat politiku rovných příležitostí bez odpovídajícího institucionálního zabezpečení. In HAŠKOVÁ, Hana a kol. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s. 131-141. ISBN 80-7330-087-7.
- [20] RAKUŠANOVÁ, Petra a VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Ženy v mužské politice. In HAŠKOVÁ Hana. a kol. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s. 43-60. ISBN 80-7330-087-7.
- [21] RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50 %, 2006. ISBN 80-239-7438-6.

- [22] RAUCH-KALLAT, Maria. Jak rozbít skleněný strop? In ZÁŘECKÁ, Petra. *Nebojme se kvót. Podpora vstupu žen do politiky: možnost uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50 %, 2008. s. 36-38. ISBN 978-80-254-1219-0.
- [23] SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 808585094X.
- [24] Srovnání zkušeností našich političek se zkušenostmi jejich zahraničních kolegyň. In HAUSEROVÁ, Eva (ed.) *Růže mezi trnům*. Praha: Zelený kruh, 1996. s. 46-50. ISBN 80-23843-52-4.
- [25] ŠTĚPÁNKOVÁ, Petra. „Když jdu, tak jdu.“ Nezadržitelná Božena Viková-Kunětická. In HANÁKOVÁ, Petra a HECZKOVÁ, Libuše a KALIVODOVÁ, Eva. (eds.) *V bludném kruhu: Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. Praha: Slon, 2006. s. 14-37. ISBN 80-86429-49-0.
- [26] ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 97-8807-367-313-0.
- [27] VODÁKOVÁ, Alena a VODÁKOVÁ, Olga. O prostoru veřejném. In VODÁKOVÁ, Alena a VODÁKOVÁ, Olga (eds.) *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 127-140. ISBN 80-86429-18-0.
- [28] VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla. Česká žena v politice a veřejné činnosti na přelomu 19. a 20. století. In PEŠEK, Jiří a LEDVINKA, Václav. (eds.) *Žena v dějinách Prahy*. Praha: Scriptorium, 1996. ISSN 0231-7443.
- [29] WÁGNEROVÁ, Alena. Staré-li znáš, pro nové sílíš. In HAUSEROVÁ, Eva (ed.) *Růže mezi trnům*. Praha: Zelený kruh, 1996. s. 7-15. ISBN 80-23843-52-4.

Internetové zdroje:

- [1] DAHLERUP, Drude. *About Quotas*. [online] 2003 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm>>.
- [2] DAHLERUP, Drude. *Comparative studies on electoral gender quotas* [online] 2006 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.quotaproject.org/CS/CS_Dahlerup_25-11-2003.pdf>.

- [3] RAKUŠANOVÁ, Petra. *Ženy v politice a postoje české veřejnosti*. [online] 2003. [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100011s_rakusanova_zeny.pdf>.
- [4] Občanské sdružení Fórum 50 %. [online] 2009 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.padesatprocent.cz/?r_id=21>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- ČSSD Česká strana sociálně demokratická
- KSČM Komunistická strana Čech a Moravy
- ř. z. říšský zákon
- tzv. takzvaně